

SANCTI MARTINI

LEGIONENSIS PRESBYTERI

EXPOSITIO EPISTOLÆ I B. JOANNIS.

Joannes apostolus et evangelista, Zebedæi filius, a Domino virgo est electus, atque inter cæteros magis dilectus. Qui etiam super pectus magistri recumbens, Evangelii fluentia de ipso sacro Dominici pectoris fonte potavit, et quasi unus de paradisi fluminibus verbi Dei gratiam in toto terrarum orbe diffudit; quique in locum Christi, Christo jubente, successit, dum matrem magistri suscipiens discipulus, etiam pro Christo alter quodammodo derelictus est filius. Hic dum Evangelium Christi in Asia prædicaret, a Domitiano Cæsare in Pathmos insula metallo relegatur, ubi etiam positus Apocalypsim propria manu scripsit. [Hic Domitianus Vespasiani fuit filius, et frater Titi, illius videlicet qui Jerosolymam subvertit (15)]. Interfecto autem a senatu Romano Cæsare Domitiano, sanctus Joannes exsilio resolutus, in Ephesum rediit, ibique ob hæreticorum refutandas versutias, rogatus ab Asiæ episcopis Evangelium novissimum edidit. Cujus quidem inter alias virtutes magnitudo insigniorum hæc fuit: Mutavit in aurum silvestres virgas, littoreaque ingemmas saxa. Item gemmarum fragmenta in propriam reformavit naturam. Viduam quoque ad preces populi suscitavit, ac redivivum juvenis corpus revocata anima reparavit. Bibens lethiferum haustum, non solum evasit periculum, sed et eodem prostratos poculo in vitam reparavit statum. Hic autem anno nonagesimo (16) nono ætatis suæ sub Trajano principe longo jam vetustatis senio fessus, cum diem transmigrationis suæ imminere sibi sentiret, jussisse fertur effodiri sibi sepulcrum, atque inde valedicens fratribus, facta oratione, vivens tumulum intravit; deinde in eo tanquam in lectulo requievit. Unde accidit, ut quidam eum vivere asserant, nec mortuum in sepulcro, sed dormientem jacere contendant, maxime pro eo quod illic terra sensim ab imo scaturiens, ad superficiem sepulcri

(15) Præter quæ ansulis includimus, cætera de B. Joanne transcribit auctor ex lib. Isidori *De originibus et obitu Patrum*, cap. 72. Quoniam vero plura hic adducantur non satis probata fidei; breviter notandum Domitianum interfectum fuisse a Stephano procuratore Domitillæ eo modo quem narrat Baronius ad annum Christi 98, num. ix, qui etiam num. xix rejicit ut apocrypha miracula quæ evangelista prætrasse refertur, si exceperis revocationem mortui hominis ad vitam. Portenta quæ contigisse memorantur in transmigratione beatissimi apostoli similiter explodit ad annum 101, num. 11 et sequentibus, visus præcipue testimonio Augustini, tract. 114 in

A conscendat, et quasi flatu quiescentis deorsum, ad superiora pulvis ebulliat. Quievit autem apud Ephesum, vi Kalendas Januarii.

Hic ergo beatissimus evangelista et apostolus Joannes scripserat Evangelium, ut supra dictum est, adversus dogmata hæreticorum, qui de Verbi æternitate male sentiebant, et male prædicabant. Scripsit etiam Epistolam adversus eorumdem et aliorum hæreticorum stultitiam, in qua de fidei et charitatis perfectione agit, ut intelligamus, quid diligere quidve credere debeamus. Multi enim pravus dogmatibus inducti de sinceritate fidei et charitatis non bene intelligebant. Dicebant enim opera esse charitatis crebro convivari, luxuriari, consentire vitiiis alienis, contradicentes communicare passionibus Christi, et cæteris, quæ implentur per charitatem Dei et proximi. « Hæresis, ut ait Hispaniarum doctor Isidorus (17), Græcæ ab electione vocatur, eo scilicet quod unusquisque id sibi eligat quod melius illi esse videtur, ut philosophi Peripatetici, Academici, et Epicurei, et Stoici, vel sicut alii, qui, perversum dogma cogitantes, arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca voce ex interpretatione *electionis*: quia [f. qua], quisque arbitrio suo ad instituenda, sive ad suscipienda quælibet, ipse sibi eligit. Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere aliquid licet, sed neque eligere quod aliquis ex arbitrio suo induxerit. Apostolos Dei habemus auctores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt; sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus assignaverunt, id est tradiderunt. »

Hic ergo, charissimi, ut et nos ex arbitrio nostro nihil eligamus vel superinducamus; sed quæ a Christo et ab apostolis ejus accepimus, fideliter teneamus. Beatus itaque Joannes in principio hujus epistolæ ad commendationem sermonis, di-

Joann. qui videndus omnino est. Critici omnes recentiores perillustri cardinali astipulantur, et legendus præ aliis Tillemontius, tom. I *Hist. eccles.*

(16) Rectius Isidor. anno *sexagesimo septimo* (seu potius octavo cum Hieron.) *post Passionem Domini*. Nam obiisse evangelistam anno 99 ætatis suæ, primus Usuardus scripsit, inquit præfatus cardinalis ad eundem annum 101, num. 8, nulla certa aliqua antiquorum assertionem. Probabilius est vita eum defecisse annos natum nonaginta tres, ut videtur Baronio, vel nonaginta quatuor, ut sentiunt alii.

(17) Lib. vii *Etymolog.*, c. 3.

vinitatem et humanitatem Christi designat, in qua charitatem Dei ad homines, et suam ad illos quibus scribit insinuat, dicens: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ; et vita manifestata est, et vidimus et testificamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem et apparuit nobis (I Joan. 1).* Quasi diceret: Quod fuit in vero esse Deitatis, quod audivimus per legem et prophetas, quod vidimus, hominem scilicet visibiliter et sensibiliter venientem, quod perspeximus divinitatem advertentes in hominem, et manus contrectaverunt de Verbo vitæ, non fortuito consentientes ei, qui in carne visus est, sed cum multa contrectatione perscrutantes Scripturas perhibentes testimonium de ipso Verbo.

Quod vidit aliquis, nuntiare potest aliis; quod perfecte conspicit; aliquando non potest explicare verbis. Dicitur ergo apertius: *Quod fuit ab initio, Filius Dei scilicet in principio; sed eundem in carne viderunt et audierunt discipuli, quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1). Quod audivimus, auribus videlicet mentis et corporis; quod vidimus oculis nostris, hominem scilicet cum hominibus conversantem. Nam et gloriam speciei ejus vidimus, quasi gloriam Unigeniti a Patre (ibid.). Quod perspeximus, vitam scilicet et mores, et etiam spiritualibus oculis divinam virtutem ejus in monte cognovimus (Matth. xvii). Et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ, magna videlicet ei familiaritate conjuncti, veram carnem habere palpando probavimus, et ante et post resurrectionem ejus, quibus dicitur: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere (Luc. xxiv). Munus, inquit, nostræ tractaverunt de Verbo vitæ, id est vivificante. Et vita manifestata est, panis scilicet angelorum assumptione carnis hominibus innotuit, miraculis claruit, surrexit, et alios secum resurgere fecit. Et vidimus, et testificamur, et annuntiamus vobis vitam æternam: per hæc scilicet supradicta vita manifestata est, esse cum fidelibus, quæ erat apud Patrem in æterna divinitate, et apparuit nobis in tempore in humanitate. Quasi diceret: vidimus manifestam vitam, id est Christum, quam infideles non viderunt; et testes sumus. Vidimus dico, et incredulis annuntiantes, martyres facti sumus. Sequitur: *Quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas vestra sit cum Patre et Filio ejus Jesu Christo.* Ac si apertius diceretur: *Quod vidimus, id est Christum in carne: et audivimus, verba videlicet ex ore ejus; annuntiamus vobis, et debetis credere illis, qui audierunt et viderunt; ut et vos qui non vidistis, societatem habeatis nobiscum, bene credendo, bene vivendo, patienter omnia ferendo; et societas nostra sit cum Patre et Filio ejus Jesu Christo, id est, per nostram***

societatem transeat ad Dei societatem, ut simus hæredes Dei, cohæredes autem Christi (Rom. viii). Quicumque vult Deo sociari, prius debet societati Ecclesiæ adunari. Nec (18) minus habent qui per apostolos, quam qui per ipsum Christum crediderunt. Unde dicitur: *Beati qui non viderunt et crediderunt (Joan. xx).* Et iterum: *Non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me (Joan. xvii).* Iterum subjungens ait: *Hæc scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum. Quasi diceret: Hæc scribimus vobis, id est, non transitorie nuntiamus, sed memoriæ commendamus, ut multos ad eandem societatem nobiscum ducamus, et gaudium nostrum sit plenum in hoc sæculo, videlicet in unitate Ecclesiæ, et in futuro in angelorum societate. Sequitur: *Hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo, et annuntiamus vobis: quoniam Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ.* Ac si diceret: Applicuimus nos ad lucem, et lux nos irradiavit; tenebræ eramus, sed modo per lucem lux sumus et alios illuminamus, dum peccata dimitti et tenebras expelli nuntiamus. *Deus lux est.* Qui ergo vult habere societatem cum luce, pellat tenebras peccatorum, quia tenebræ cum luce societatem habere non possunt. *Deus, inquit, lux est, tenebras scilicet peccatorum expellit; et tenebræ in eo non sunt ullæ, id est persistentes in peccatis, et alios obscurantes, non computantur in membris ejus.* Forte dicit aliquis: Quare Verbum caro factum est? Quid novi attulit Christus mundo? Cur venit pati? Non frustra fuit. Vide quod voluit docere: videlicet quia *Deus lux est.* Hac sententia divinæ puritatis excellentiam monstrat quam imitari jubemur. Hinc Manichæi confutantur qui Dei naturam a principe tenebrarum bello dicunt esse victam et vitiatam (19). « Manichæi a quodam Persa exstiterunt, qui vocatus est Manet [s. Manes]. Hic duas naturas et substantias introduxit, id est, bonam et malam; et animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit. Ili Testamentum Vetus respuunt, Novum ex parte recipiunt. »*

Hactenus commendatio Epistolæ. Illic ostendit evangelista qualiter charitas sit habenda. Si ergo, inquit, *dixerimus quia societatem habemus cum illo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et veritatem non facimus.* Quasi diceret: cum Verbum caro factum est, ut hoc annuntiaret mundo, *si dixerimus quia societatem habemus cum illo, per fidem et charitatem quæ Deo sociant et in tenebris, id est, in peccatis ignorantie vel nequitie ambulamus, peccatum peccato addentes, mentimur in nobis, et veritatem non facimus, dum ad idem mendacium exemplo nostro alios inducimus.* Unde beatus Paulus: *Quæ conventio Christi ad Belial? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Si autem in luce ambulamus, sicut ipse in luce est, societatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu, Filii ejus emundat nos ab omni peccato (II*

(18) Glossa vitiose: *Hæc.*

(19) Isid. lib. viii *Etym.*, c. 5.

Cor. vi). Deus in luce esse dicitur, quia summa bonitas ubi proficere valeat non invenit. In luce homo habitat quia virtutum operibus ad meliora proficit.

Dicatur ergo apertius: *Si in luce ambulamus*, id est, si eadem causa ducimur, qua Christus dictus est lux; *sicut et ipse in luce est*, id est, exemplo illius alios illuminantes, *societatem habemus per charitatem ad invicem*, et hoc merito: quia *sanguis Jesu filii ejus emundat nos ab omni peccato*: Sacramentum videlicet Dominicæ passionis omnia peccata originalia et actualia laxat. Si ambulamus in lucem, ita sumus mundi; sed tamen non debemus nos putare, quandiu vivimus, omnino a peccatis posse mundari. Illi etiam non habent charitatem, qui de suis meritis superbientes, dicunt se esse mundos. Sequitur: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*. Non ait, non habuimus peccatum, ne forte de præterita vita dictum videretur. Dicatur ergo apertius: si elati de aliqua nostra justitia, *dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos ad majora peccata seducimus, et veritas*, id est Deus, *in nobis non est*, quia ab elatis se subtrahit. Iterum subjungit dicens: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis et justus est Deus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate*. Quia in hac vita sine peccato esse non possumus, prima salutis spes est confessio plus ex humilitate, quam ex necessitate; deinde dilectio quia diligimus eum cui humiliamur, *et charitas operit multitudinem peccatorum* (I Petr. iv). Superbia extinguit charitatem, charitas vero extinguit peccatum. Ergo roborat humilitas charitatem, humilitas hominem ducat ad confessionem. Ac si apertius diceretur: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis et justus est Deus*, qui promissit gratiam humilibus. *Fidelis* est exsequendo, *et justus*, quia veræ confessioni juste dimittit: ut in hac vita remittat nobis peccata nostra, sine quibus non vivitur; et post solutionem emundet nos ab omni iniquitate ut nec peccare velinus, nec possimus, in æterna scilicet vita. Sequitur: *Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, et verbum ejus non est in nobis*. Solus Deus est verax; homo vero ex Deo verax, ex se autem mendax. Impossibile est quemlibet sanctum aliquando non cadere in minutis peccatis, nec tamen justus esse desinit, quia citius, opitulante Deo, resurgit. Dicatur ergo apertius: *Si confitemur peccata nostra, mundamur a peccatis; sed si dixerimus quoniam non peccavimus*, id est si nos ipsos volumus excusare, quasi non egeamus absolvi, *mendacem facimus eum qui dicit, nec infans unius diei est sine peccato* (Job xiv); *et verbum ejus non est in nobis*: Christus videlicet per quem remissio datur, non manet in superbis. Vel verbum quod dixit: *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus* (Eccli. iii).

Sequitur: *Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non*

peccetis. Quasi diceret: Si ex humana fragilitate non potestis omnia vitia cavere, date operam, ut saltem majora et apertiora caveatis, ut non apprehendat vos tentatio nisi humana (I Cor. x). *Ut non peccetis*, inquit, id est, ne malam securitatem assumatis, audientes nos a Deo mundari, sed utilem timorem habeatis. Ac si patenter dicat: *Filioli mei, quibus debeo providere, et vos mihi obedire, hæc scribo vobis, scilicet ut memoriter teneatis, et non peccetis*, dicendo, Non peccavimus. Iterum subjungit, dicens: *Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*. Ac si diceret: Si quis etiam post admonitionem meam ceciderit, non desperet. Non est advocatus Dei Filius, nisi se pure vocantibus. Displiceat ergo tibi peccata tua, clama, et ipse audit, atque liberat. Joannes vir justus contemperans se infirmis, non dixit, *advocatum habet, sed, habemus*, se videlicet ponens in medio vel numero peccatorum, ut habeat Christum advocatum. Justus advocatus injustas causas non suscipit. Qui tamen nos justos defendet in judicio, si non accusamus injustos in hoc sæculo. *Ipse est*, inquit, *propitiatio pro peccatis nostris*, nō scilicet propitiatus Deo Patri prædicatione, et intercessione, *non pro nostris tantum*, qui modo in carne vivimus, *sed etiam pro totius mundi*, id est pro omni ecclesia. Nemo ergo dicat, Ecce hic Christus, aut illic est Christus (Marc. xiii). Quare? Quia ubique est Christus, et ubique propitiatur. *Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus*. Scire vel cognoscere, non semper pro notitia dicitur, sed pro experimento, et unione alterius rei. Cognoscimus Deum, quando unimur ei; quia qui sic noscit, mandata servat. Quasi diceret: *In hoc scimus*, id est, notitiam habemus, quia novimus unum Deum adhærentes ei, *si mandata ejus, id est charitatem observamus, sicut alibi ait: Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos* (Joan. xv). Debemus ergo fragilitatem nostram attendere, debemus in peccatis advocatum quærere; quod ut impetremus, de custodiendis mandatis laboremus, per quæ ad cognitionem ejus venit. Sequitur: *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est, et in eo veritas non est*. Non est magnum unum Deum nosse, cum et dæmones credant, et contemiscant (Jac. ii). Hoc est ergo Deum nosse, quod amare. Ac si diceret: *Qui dicit se nosse Deum, id est, qui mandata ejus servat, ille scit Deum*. Nam qui non servat mandata, nescit illum, *et in eo veritas non est*, Christus scilicet qui dicit: *Ego sum via, veritas, et vita* (Joan. xiv). *Qui autem servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est, id est, ille scit eum*. *In hoc scimus quoniam in ipso sumus, id est, si mandata ejus servamus, in ipso vivimus vera vita, et non morimur*. Sequitur: *Qui dicit se in illo manere, debet, sicut ille ambulavi, et*

ipse ambulare. Ac si patenter dicat: Vere observanda sunt mandata Dei, quia post baptismum dicimus nos in ipso manere, et qui dicit, se in ipso manere, debet sicut ille ambulavit, qui pro inimicis oravit, et ipse in via iustitiæ, et charitatis, et patientiæ pro modulo suo ambulare de virtute in virtutem. Unde dicitur: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi).* Iterum subjungens ait:

Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Eadem charitas mandatum vetus est, quia ab initio commendata est eadem et mandatum novum est, quia tenebris ejectis, desiderium novæ lucis infundit. Ac si apertius diceret: *Non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus,* id est usitatum a justo Abel et a sanctis Patribus, non quod ad solum veterem hominem pertineat, sed etiam ad novum quod habuistis ab initio fidei vestræ. *Mandatum vetus est verbum quod audistis.* Ac si apertius diceret: verbum istud, quod audistis a me et ab aliis prædicatoribus, est illud *vetus mandatum;* et ideo *vetus,* quia ab initio fidei vestræ illud audistis. Sequitur: *Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est in ipso, et in vobis, quia tenebræ jam transierunt, et lumen verum jam lucet.* Quasi diceret: Hoc mandatum debetis tenere; quia non tantum semel prædico et commendo, sed quia multum vobis illud utile video, iterum iterumque illud quasi novum replico. *Quod verum est, inquit, et in ipso et in vobis,* id est secundum quod promisi per observationem mandatorum Dei ad ipsius cognitionem et dilectionem perveniri, et in ipso Christo impletum quia obedivit Patri usque ad mortem, et ideo est glorificatus (Philip. ii). *Verum est hoc mandatum et in vobis,* quorum quidam jam per hoc cum Deo gloriantur. Et vere est novum, quia *tenebræ jam transierunt, et lumen verum jam lucet.* *Tenebræ* ad veterem hominem, lux vero ad novum pertinet. *Tenebræ,* id est corpus passibile, et miseræ carnis in Christo transierunt, et *verum lumen* immortalitatis jam lucet, ex eo in quo illuminat etiam alios, qui fuerunt vetus homo et tenebræ, nunc autem lux sunt in Domino (Ephes. v). Iterum subjungens ait: *Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.* Illic determinat quod mandatum accipiat, id est charitatem; et qualiter charitas ipsa habenda sit, scilicet dilectio proximi. Quasi diceret: *Qui dicit se in luce esse Christianæ fidei, vel bonæ operationis, et fratrem suum, quem Deus præcipit diligere, odit, in tenebris est, usque adhuc,* in peccatis videlicet in quibus natus erat; vel deputatus est tenebris inferni. Iterum dicit: *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum non est in eo.* Qui diligit fratrem tolerat omnia propter unitatem charitatis: etiam si fratri adhibet correctionem, non irascitur, non ignominiosa infert.

(20) Al. ms. vitiose ostenditur.

A Unde Psalmista Deo loquitur dicens: *Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum (Psal. cxviii).* Ac si Propheta Domino apertius loqueretur dicens: *Pax multa* est in mente diligentium legem tuam, etsi non omnimodo: vel multa pax erit in futuro ubi vere perfecta erit charitas diligentibus te. Charitas enim pellit omnes perturbationes. *Et non est illis scandalum,* id est non offenditur (20) diligentibus legem Dei in petra scandali, ut Judæis et hæreticis. Illi qui diligunt non scandalizantur, quia non sunt pusilli, de quibus Dominus dicit: *Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt (Matth. xviii), etc.* Pusillorum est scandalizari, non perfectorum. Vel non est illis scandalum ipsa lex; quia qui diligit legem, si quid in ea non intelligit, honorat, et quod absurde sonare videtur, judicat esse magnum, et se nescire, et ideo illi lex non est scandalum. Vel nullum undecunque est eis [f. ei] scandalum, quia fides ejus ex ipsa lege pendet ut [f. non] ex moribus hominum; ne aliquibus cadentibus, qui magni habebantur, ipse scandalo pereat. Legem vero secuturus (21) diligit, et est ei pax et nullum scandalum; in qua lege etiamsi multi peccant, ipsa tamen non peccat, nec peccare novit.

B *Multa ergo pax est diligentibus legem Dei, id est charitatem, et non est illis scandalum.* Ac si apertius beatissimus evangelista Joannes diceret: *Qui diligit fratrem suum* postquam videlicet per baptismum ad Deum accessit, *in lumine bonorum operum manet,* quia tunc ei bona opera, et lux fidei prosunt. Sequitur: *Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo vadat, quoniam tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.* Quasi diceret: *Qui diligit fratrem, est in lumine scientiæ et operationis; sed qui odit est in tenebris ignorantiæ, et per ipsam ignorantiam ambulat de vitio in vitium; et nescit, id est non prævidet quo eat, vel ad quam poenam rapiendus sit.* Quo eat ignorat, viam scilicet qua convertatur ad melius; et hoc non ideo quin via aperta sit, sed quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus; quia a lumine Christi recedens, peccatis, et carnali voluptate ita præpeditur, ut etiamsi bonum videat, non tamen exsequitur. Iterum dicit: *Scribo vobis, patres, quia cognovistis eum, qui ab initio est.* Quasi diceret: Hoc etiam modo potest haberi charitas, si Deum diligitis, et mundum cum omnibus, quæ sunt ejus, despicitis; et hoc scribo vobis, ut rem utilem.

C *Ac si apertius dicat: Scribo vobis, patres,* non ætate, sed sapientia, quorum est antiqua meminisse, et minoribus pandere; *quia cognovistis eum qui ab initio est,* Christum videlicet cum Patre, et Spiritu sancto, semper fuisse scitis, et hoc aliis nuntiatis. Vel, patres sunt venerandi senes, quibus jam debet amor mundi frigescere. Quasi diceret: *Omnibus scribo: quibusdam vero ut patribus; qui-*

(21) Glo:sa securus.

busdam ut filiis; aliis autem ut juvenibus. Sequitur: *Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.* Ideo ergo patres, quia cognovistis antiqua; ideo filii, quia remittuntur vobis peccata; ideo juvenes, quia fortes estis, et vicistis. Omnes vocat filios quos ipse in fide præcessit. Filioli parvuli sunt, non ætate sed scientia. Ac si aperte dicat: *Scribo vobis, filioli, obedientes, scilicet Patri, vel nuper geniti; quoniam remittuntur vobis peccata.* Proponit causam, qua possit eos abstrahere ab amore mundi; quia baptizatis in nomine Christi, ejusque nomen invocantibus dimittuntur peccata; ergo magis Christo adhærendum est quam mundo. Iterum dicit: *Scribo vobis, adolescententes, quoniam vicistis malignum.* Adolescentiæ tempus, propter incentiva carnis, est lubricum, sed, propter robur ætatis, est habile et certamini aptum. Hi juvenes quos laudat, tentamenta voluptatum verbi Dei amore vicerunt, et persecutiones contemperunt. Sequitur: *Scribo vobis, infantes, quoniam cognovistis Patrem.* Hoc in loco infantes dicit humiles spiritu, qui quo magis humiliantur sub potenti manu Dei, eo sublimius norunt arcana æternitatis. Unde dicitur: *Revelasti ea parvulis (Matth. xi).* *Scribo vobis, patres, quia cognovistis eum qui ab initio est.* Commendat et repetit. Quasi diceret: Mementote vos esse patres; quia si obliviscimini eum, qui ab initio est, perdidistis paternitatem. Sequitur: *Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis: et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum.* Quasi diceret: *Scribo vobis juvenes, qui virtute animi, et amore verbi Dei incentiva carnis vicistis, et diabolo tentanti viriliter resististis.* Trahebantur tunc temporis ex consuetudine ad lupanar, sed isti viriliter resistendo vincobant. Ac si patenter diceret: Considerate etiam quia juvenes estis; pugnate, ut vincatis; viacite, ut coronemini; humiles estote, ne in pugna cadatis; et quia jam vicistis malignum, turpe esset vinci ab illo, quem jam vicistis.

Quia ergo de hominum ætatibus, beatissimo Joanne evangelista prædicante, lectio nobis sese obtulit; dignum est, charissimi, ut de earundem ætatum differentiis, sancto Isidoro Hispaniarum doctore disserente, latius aliqua audiamus (22). D
 « Gradus, inquit, ætatis hominis sex sunt: infantia videlicet, pueritia, adolescentia, juvenus, gravitas, atque senectus. Prima ætas infantia est, quæ porrigitur in septem annis. Secunda ætas pueritia, id est pura et necdum ad generandum apta, tendens usque ad quartum decimum annum. Tertia ætas adolescentia, ad gignendum adulta, quæ porrigitur usque ad viginti octo annos. Quarta juvenus, firmissima ætatum omnium, finiens in quinquagesimum annum. Quinta ætas seniorum, id est gravitas, quæ est declinatio a juvenute in senectutem, nondum senectus, sed jam non juvenus,

A quia senioris ætas est, quam Græci προέβτης vocant; nam senex apud Græcos presbyter, sed γέρον dicitur; quæ ætas a quinquagesimo anno incipiens, septuagesimo terminatur. Sexta ætas senectus, quæ nullo annorum-tempore finitur, sed post illas quinque ætates, quantum vitæ est, senectuti deputatur. Senium autem pars est ultima senectutis dicta, quod sit terminus sextæ ætatis. In his igitur sex spatiis philosophi vitam descripserunt humanam in quibus mutatur, et currit, et ad mortis terminum pervenit. »

Ad ea iterum necesse est, ut redeamus, quæ superius omisimus. Ait etiam sanctus Joannes evangelista: *Charissimi, nolite diligere mundum, neque ea, quæ sunt in mundo.* Quasi diceret: Utimini mundo ad necessitatem, sed non diligitis ad superfluitatem; *et carnis curam ne feceritis in desideris (Rom. xiii).* Quasi diceret: Vobis omnibus hoc scribo: *Nolite diligere mundum, id est abundantiam mundi, vel pulchritudinem ejus; neque ea, quæ in mundo sunt, ut aurum, argentum, et omnem fluxum divitiarum.* Sequitur: *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Ac si dicatur: Quia cor duos sibi adversarios non capit amores, radicati in charitate, super hanc radicem nihil ædificetis, nisi quod convenit charitati, quia non potestis duobus dominis servire (Matth. vi). Sicut dilectio Dei est fons omnium virtutum, ita dilectio mundi omnium vitiorum. Unde sequitur: *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transibit, et concupiscentia ejus.* Quæ concupiscentia, et superbia non est ex Patre. Pugna etiam vitiorum non est ex Deo Patre et conditore, sed ex mundi amore quem Deo præferimus. Fecit Deus homines rectos, ipsi autem se miscuerunt infinitis questionibus (Eccle. vi). *Deus intentator malorum est, sed unusquisque tentatur a propria concupiscentia (Jac. i).* Omnes dilectores mundi nihil habent, nisi hæc tria quibus omnia vitiorum genera comprehenduntur.

Concupiscentia carnis est desiderium omnium, quæ ad voluptates et delicias corporis pertinent, ut cibus, potus concubitus, et hujusmodi; concupiscentia oculorum est omnis curiositas, quæ sit in discutiendis magicis artibus, in contemplandis spectaculis turpibus, in supervacuis acquirendis rebus temporalibus, in dignoscendis, in carpendisque vitiis proximorum; superbia vitæ est cum quis se jactat in honoribus, et magnas familias expetit. Per hæc tria visus est Adam, quia cibum vetitum concupivit, et esse voluit sciens bonum et malum, id est sicut Deus esse voluit (Gen. iii). Hæc tria vicit Christus qui non captus amore corporalis panis, non descendit de pinna, nec tolli voluit super mundi regna (Matth. iv). Dicatur itaque apertius: *Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, cum per tactum*

videlicet vel gustum caro delectatur; et *concupiscentia oculorum* quando visus delectatur, ut in pulchris vestibus, et auro, et talibus, et *superbia vitæ*, omnis scilicet ambitio sæculi, quæ non est ex Patre, non est videlicet ex Deo create, et paterne nobis providente, sed ex mundo est, id est ex eo quod nos applicamus ad mundum. Adhæreamus ergo Deo Patri in hoc mundo, quia mundus transibit in novam scilicet formam, et *concupiscentia ejus*, cum in illa die perierint omnes cogitationes malorum (Psal. cxlv). Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum, quia dum viveret, æterna quæsit.

Filioli, novissima hora est. Quasi diceret: Prope est uniuscujusque finis, et ideo convenit vos instare operibus bonis: Et sicut audistis, inquit, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt; unde scimus quia novissima hora est. In undecima hora sumus. Venit Salvator in carne, et secutura est Antichristi pestis, quæ præconia salutis impugnet, quæ vineam, quam Christus excolit, extirpet: et hujus nequissimi capitis jam multa membra præmissa sunt, a quibus est cavendum, quia jam imminet finis sæculi. Vel *novissima hora*, id est similis novissimæ, similis videlicet, hæc persecutio illi futuræ. Quasi diceret: Hoc etiam modo potest haberi charitas, si nullo instinctu hæreticorum devietis a fide, et cæteris quæ sunt Dei, et ut eam teneatis, permaneant in vobis, quæ audistis ab initio. Proponit causas quia *filioli*, et quia *novissima hora est*. Antichristi sunt omnes hæretici: omnes videlicet qui fidem quam confitentur, destruunt actibus: omnes scilicet Christo contrarii, qui venturo capiti suo reddunt testimonium, quia *ministerium iniquitatis jam operatur* (II Thess. II). Antichristi sunt qui baptizati, et chrismate inuncti: per quod melius possunt accipi, qui sunt Christo ejusque Ecclesiæ contrarii. Ac si apertius diceret: Propter hoc in fide et bonis operibus debetis persistere, quia *multi Antichristi sunt* qui vos seducere volunt: et sicut jamdudum audistis cum quanto impetu et errore Antichristus venturus est, cum tanta violentia, et isti veniunt. Unde scimus quia *novissima hora est*, id est quia multi Antichristi sunt, absque dilatione veniet dies judicii. Iterum dicit: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis*. Ac si patenter dicat: Multi sunt Antichristi, non tamen vos terreant, si ad Judæismum, vel paganismum redierunt. Non etiam per hoc putetis Ecclesiam pati aliquod damnum, quia etsi exierunt ex nobis, tamen non erant ex nobis veraciter, nec potuissent egredi nisi Christo essent contrarii. Qui Christo non est contrarius, in corpore Christi manet.

Quid de Antichristo ejusque membris beatus isidorus sentiat, ad eruditionem nostram ostendat (23). Antichristus, inquit, appellatur, quia contra Christum venturus est. Non igitur quomodo quidam

simplices intelligunt, Antichristum ideo dictum, quod ante Christum venturus sit, id est post eum veniat Christus, sed quia Antichristus Græce dicitur, quod est Latine *contrarius Christo*: ἀντι enim Græce, in Latinum *contra* significat. Christum enim se esse mentietur, dum venerit, et contra eum dimicabit, et adversabitur sacramentis ejus, ut veritatis illius Evangelium solvat. Nam et templum Jerosolymis reparare, et omnes veteris legis cæremonias restaurare tentabit; nam et ille Antichristus est qui negat Christum esse Deum, qui contrarius Christo est, omnes etiam qui exeunt de Ecclesia et ab unitate fidei præciduntur, et ipsi Antichristi sunt.

Iterum beatus Joannes subjungit dicens: *Si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed, ut manifesti sint, quoniam non sunt ex nobis, ideo exierunt a nobis*. Sic sunt ficti Christiani in Ecclesia quomodo humores mali in corpore; et sicut, cum evomuntur, relevatur corpus, sic, cum exeunt mali, relevatur Ecclesia. Multo qui non sunt ex nobis accipiunt nobiscum sacramenta Christi; sed tentatio probat eos, qui non sunt ex nobis. Quando illis tentatio venerit; quasi occasione venti foras volant, quia grana non erant. Sed omnes mali procul dubio tunc volabunt, cum Dominica area cæperit in die judicii. Dicatur iterum apertius: *Si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*: hoc est, inde probatur, quod non erant ex nobis prædestinatione et electione Domini; sed ut manifesti sint, ideo, permittente Deo, quidam ultima discussione exeunt ab Ecclesia, ostendentes se non fuisse de Christi corpore, ut per hoc manifeste clarescat, *quoniam non sunt omnes ex nobis*, qui nobiscum intus positi, sacramenta Christi percipiunt, et ideo non debet vos gravare eorum separatio.

Iterum subjungens: *Sed vos unctionem habetis a Sancto et nostis omnia*. Cum de hæreticis loqueretur, repente ad suos conversus, dicit, eos unctionem habere a Sancto, id est a Christo, ut contrario ostendat, quod hæretici et omnes Antichristi munere spiritualis gratiæ sint privati, nec pertinent ad eum, qui Sanctus vocatus est a prophetis. Ac si apertius diceretur: Vos debetis permanere in fide et bonis operibus, quia *habetis unctionem a Sancto* (Christo), baptismum scilicet vel Spiritum sanctum, per quem omnis dolor peccati, et ignorantiae pellitur: *Et nostis omnia*, qui videlicet sunt boni, qui mali; nec opus est ut doceamini, quia unctio vos docet. Quasi diceret: Nostis veritatem fidei, docti per unctionem Spiritus, nec opus habetis doceri, nisi ut persistatis in eo quod cœpistis. Quasi diceret: *Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam*. Ac si patenter dicat: Vere *nostis omnia*: nam si ignoraretis, quæ de fide tenenda essent, possem vobis, quasi parvulis, lac ministrare; sed quia perfecti estis in scientia, scripsi vobis sicut pec-

(23) Lib VIII *Etymolog.*, c. 11.

fectis. Iterum dicit : *Et quoniam omne mendacium ex veritate non est ; quis est mendax , nisi is qui negat quoniam Jesus non est Christus ?* Quasi diceret : nullum mendacium est ex veritate ; quia qui mentitur non est ex Christo ; sed spiritualiter *quis est mendax nisi is qui negat quoniam Jesus non est Christus*, id est, Messias promissus in lege. *Hic est Antichristus qui negat Patrem et Filium.* Frustra confitetur Deum Patrem , qui negat Filium , qui ex eo procedit. Ne quis dicat : Christum non colo , sed Deum Patrem colo , addit : *Omnis qui negat Filium nec Patrem habet*, id est, qui negat Jesum esse Dei Filium , nec Filium , nec ipsum Patrem habet placatum. *Qui autem confitetur Filium , et Patrem habet* : id est, qui confitetur Jesum esse Filium Dei , et Patrem habet propitium. Ecce admoniti sumus quomodo agnoscamus Antichristum , scilicet eum quicumque negat Christum. Dixerat omne mendacium non esse ex veritate ; sed quia multa sunt genera mendaciorum inter se disparia , nunc singulare ponit mendacium negationis Christi , in cuius comparatione cætera , ut parva aut nulla videantur. Hoc proprium est Judæorum , qui dicunt mentiendo Jesum non esse Christum ; sed et omnium qui Christi mandatis obtemperare contem-
nunt.

Sequitur : *Vos quod audistis ab initio , in vobis permaneat.* Ac si aperte dicat : *Quod audistis per prædicatores ab initio conversionis vestræ , in vobis permaneat* : id est, per observationem memoriter teneatis. Quasi diceret : Si quis dixerit vobis : *Ecce hic Christus aut illic (Matth. xxiv)* est Christus ; ne credideritis , sed hoc tantummodo tenete quod ab apostolis didicistis. Iterum dicit : *Si autem in vobis manserit quod audistis ab initio , et vos in Filio et Patre manebitis.* Primo Filium ponit , quia nemo venit ad Patrem nisi per Filium (Joan. xiv). Ac si oportius dicatur : Si in vobis permanserint quæ audistis , eritis membra Patris et Filii , ita ut a memoria et protectione Patris et Filii non excidatis : et hoc maxime debetis appetere , ut sitis in Patre et Filio , quia inde mercedem consequemini. *Hæc est repromissio , quam ipse pollicitus est vobis , vitam scilicet æternam.* Quasi diceret : Memoria mercedis promissæ faciat vos perseverantes in bono opere. Ac si aperte dicat : *Hæc est repromissio quam ipse qui non mentitur , pollicitus est vobis per se et per suos prædicatores , non aurum scilicet , non argentum , nec aliquid terrenum , sed vitam æternam.* *Hæc*, inquit , scribo vobis de his qui seducunt vos. Quasi diceret : Moneo ut ad hæc sitis attentii quæ dico , quia propter vitandos malos scripsi vobis hæc. *De his*, ait , scripsi vobis qui seducunt vos ; vel per-versis dogmatibus , vel per aliquas illecebras , vel per adversa sæculi a vita æterna vos retrahunt. Sequitur : *Et vos unctionem , quam accepistis ab eo , maneat in vobis.* Ac si patenter dicat : Ut doctrinam

quam exterius vos doceo , bene teneatis , curate ut sancti Spiritus gratiam , quam in baptismo consecutus estis , integram in corde et corpore servetis. Iterum dicit : *Non necesse se habetis ut aliquis doceat vos , sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus , et verum est , et non est mendacium.* Et , sicut docuit vos , manete in eo : ut , cum apparuerit , habeamus fiduciam et non confundamur ab eo in adventu ejus. Quasi diceret : *Non necesse habetis ut aliquis doceat vos*, quia sic fit ut , docente vos interius Spiritu sancto , minus indigeatis extrinsecus hominum instructione doceri. *Sed sicut unctio ejus*, id est Spiritus sanctus , cujus sacramentum est in unctione visibili , docet vos de omnibus quæ tenenda sunt ; vel unctio ejus , charitas quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis ; quæ charitas ad observanda Dei mandata , cor quod implet , inflammat. (24) Nemo ergo , ut ait beatus Gregorius , docenti tribuat quod ex ore ejus intelligit ; quia nisi intus sit Spiritus sanctus qui doceat , lingua doctoris exterius in vacuum laborat. Nec tamen doctor taceat , sed bonum quod potest agat. *Verum est*, inquit , *et non est mendacium*, subaudis quod prædico ; quia qui aliter docent falsi sunt. Nec vos aliter invenietis vitam æternam , nisi sequamini viam castam fidei , quam per me audistis. *Verum est*, et non est mutabile ut vetus lex. Alia translatio et vera est , scilicet unctio , et non est mendax , et sicut docuit vos , manete in eo.

Quasi diceret : Ideo quia verax est , sicut unctio ejus docuit vos , manete in eo. Et nunc , filii , manete in eo. Crebra iteratione verba inculcat , ut mentibus arctius inflgat. *In eo*, inquit , *manete*, etsi quid boni habetis , illi totum et non vobis ascribite ; mala autem vobis et diabolo imputate : *ut cum apparuerit , ad præmium bonorum , et damnationem malorum , habeamus fiduciam*, hoc commodum habituri , et non confundamur ab eo , pro eo neglecto vel negato , in adventu ejus. Qui inter persecutiones in Domino manet non confusus , spem habet in ejus adventu ; sed qui hic erubescit , confundetur in ejus adventu , cujus præcepta negligit. *Si scitis quoniam justus est , scitote quoniam et omnis qui facit justitiam ex ipso natus est.* Si ergo nati sumus ex justo , justitiam justis Patris oportet nos sequi. Justitia perfecta vix est in angelis , vel in sanctis viris qui semper manent in contemplatione Dei. In nobis autem justitia ex fide incipit. Initium vero justitiæ confessio peccatorum est ; perficietur autem justitia quando jam non erit lucta cum carne , sed triumphus de hoste. Dicatur iterum oportius : *Si scitis*, id est , si hoc constat vobis , *quoniam justus est*, id est principaliter actor et natura totius justitiæ , *scitote etiam hoc quoniam et omnis qui facit justitiam ex ipso (ministrante) natus est*, de malo in bonum.

Sequitur : *Videte qualem charitatem dedit nobis*

(24) Hom. 50, in Evang.

Pater ut Filii Dei nominemur et simus. Dedit nobis charitatem Deus Pater, ut cum eum amare noverimus et possimus, non tantum ut Dominum servi, sed et ut Patrem filii amemus. Unde dicitur: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. i). Videte, inquit, qualem charitatem dedit nobis Pater: hoc est, etsi non intelligitis, quod omnis justitia sit ex Deo, per hoc probate quantis et qualibus donis ostendit Deus erga nos paternam charitatem. Dedit enim nobis ut in hoc sæculo nomine et actu nominemur filii Dei et in futuro simus, possidendo hæreditatem in æterna beatitudine. Iterum dicit: Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum, scilicet Patrem. Quasi diceret: Propter hoc quod filii Dei dicimur, mundus, id est, amatores mundi non diligunt nos, id est non percipiunt nostram dignitatem; non venerantur nos, sed affligunt. Iterum subjungens ait: Charissimi, nunc filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Quasi diceret: Esse et dici filios Dei, quæ dignitas est? Respondet: Nunc per miracula quæ facimus, et per puritatem vitæ, apparet quod sumus filii Dei; sed quidquid est in præsentis sæculo, parvum est respectum (25) futuri: Nondum apparuit quid erimus, quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. ii). Sequitur: Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Cum immutabilis et æternæ divinitatis contemplatione perfruemur, nos quoque immortales et æterni in illo erimus; non idem quod ipse, sed similes, quia creatura. Secundum quod Verbum caro factum est (Joan. i), viderunt mali Christum, et in iudicio sunt visuri; sed quomodo Verbum in principio erat apud Patrem (ibid.), videbunt soli justis; et tollitur impius ne videat gloriam Dei (Isa. xxvi). Ac si aperte dicat: Scimus quoniam cum apparuerit in suo adventu secundum corpus, similes ei erimus, videlicet immortales et impassibiles, quoniam videbimus eum sicuti est, quia eum in ipsa deitatis suæ substantia contemplabimur, quod in hac vita nulli conceditur. Iterum subjungens ait: Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. Non solum per gratiam Dei facti sumus filii Dei, et speramus quod ei similes erimus; sed etiam ab iniquitate liberamur, quia ideo apparuit, ut peccata tolleretur, de qua iniquitate nemo se excuset, quia: Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit: et peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit, ut peccata tolleretur: et peccatum in eo non est. Omnis ergo, ut supradictum est, qui habet hanc spem, videlicet quod ad similitudinem Dei perventurus sit; sanctificat se, id est, in præsentis sanctitatem Dei non ex toto, sed pro modulo suo imitatur, pie vivendo, sæcularia abuegando, sicut et ille sanctus est. Nemo ergo dicat: Homo peccator sum, sed iniquus non sum; quia,

(25) *Respectu, seu cum Glossa: ad respectum.*

A *qui facit peccatum et iniquitatem facit. Non aufert liberum arbitrium, dum dicit, quod homo se sanctificat; nec tamen consentit Pelagianis, qui dicunt hominem non indigere Dei gratia; sed sicut gloriam divinæ similitudinis pro modulo nostro præcipimur sperare, sic munditiam divinæ sanctitatis pro nostra capacitate jubemur imitari, ut præeunte gratia, vitare mala laboremus, dicentes Deo:*

Adjutor meus esto, Domine: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus (Psal. xxvi). Ac si apertius Propheta Deum deprecaretur dicens: Adjutor meus esto, Domine, quia ego, quamvis liber et in via positus, mihi tamen non sufficio. Quando enim inveniam te, nisi tu adjuves me? Sine te deficiam, et ideo peccator; in hoc, id est in hac via, ne derelinquas me, quasi iacæpto itinere. Jam in via me posuisti, sed aberrabo si me derelinquis. Voluntatem liberam mihi dedisti, sed sine te nihil est conatus meus. Neque despicias me, id est non contempnas, quia ego mortalis te æternum audeo quærere; quia tu es Deus qui me creasti, et salutaris meus, qui sanas plagam mei peccati. Quasi diceret: Frustra creasti et recreasti, si mortalem despicias; quod non debes, quia non mea propria, sed parentalis culpa est, qua in hanc mortalitatem decidi. Indiget ergo homo divina gratia, qua possit bona agere, et mala vitare quam Pelagiani omnino asserunt non indigere. Pelagiani a Pelagio monacho Africano sunt exorti. Ii liberum arbitrium divinæ gratiæ anteposunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina. Omnis ergo, ut dictum est, qui facit peccatum, contrarius est divinæ legi. Græce νόμος Latine lex dicitur. Inde anomia, id est iniquitas, quæ est contra legem vel sine lege. Inde dicit: Peccatum est iniquitas, quia cum peccamus, contra legem Dei facimus. Unde Psalmista: Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ; ideo dilexi testimonia tua (Psal. cxviii). Ac si patenter dicat: Prævaricantes sunt, quales ego reputavi, vel æstimavi, vel reputari omnes peccatores terræ; quia etsi prævaricatio non est, ubi non est lex, et non omnes habent legem scriptam, scilicet per Moysen datam, tamen habent naturalem legem, quæ dicit: Quod tibi non vis, alteri ne feceris (Matth. vii), contra quod omnes faciunt. Parvuli etiam prævaricatores existunt, sicut in Patre sunt peccatores. Omnis ergo peccator prævaricator est, et bene ait, peccatores terræ: quia sunt et peccatores cæli, sicut ille qui ait: Pater, peccavi in cælum et coram te (Luc. xv). Nam et quicumque minuit aliquid de gratia, quam accepit de cælo, quam Spiritus sanctus dat vel infundit, in cælum peccat. Peccat ergo in cælum, qui, cæli incola, cælum relinquit; peccator terræ est, qui terrenis in olivitur delictis. Sequitur: Ideo dilexi testimonia tua. Quasi diceret: Et quia lex vel in paradiso data, vel naturaliter insita, vel scripta litteris, fecit omnes prævarica-

tiones, *ideo dilexi testimonia tua*, quæ sunt in lege tua de tua gratia, ut non sit in me justitia mea, sed tua. Lex enim data est, ut mittat ad gratiam, non solum attestando eam, sed timore prævaricationis quam fecit. *Ideo* igitur ait, *dilexi testimonia tua*, quia lex ad gratiam ducit, quæ sola liberat. Non solum ergo prævaricatores sunt, qui scriptam legem contempnunt, sed etiam qui innocentiam naturalis legis corrumpunt.

Iterum beatus Joannes subjungit, dicens: *Scitis quia ille apparuit ut peccata tollerent mundi*; ne nos videlicet, qui peccatis et iniquitatibus carere non possumus, desperemus, subdit quod per Christum a peccatis solvimur. Unde dicitur: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. 1). Dei Filius tollit dimittendo peccata jam transacta; adjuvando, ne fiant similia; ducendo ad vitam æternam, ubi fieri omnino non possint. *Et peccatum non est in eo*; quia, si in illo esset peccatum, illi esset auferendum, non ipse auferret. Quasi diceret: Et quid prodest nobis, si sine peccato venit? Respondit: *Omnis qui in Deo manet, non peccat; et omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum*. Ac si apertius diceret: *Qui peccat, non videt eum; et qui manet in eo, non peccat*. Quasi diceret: Vere ipse est immunis ab omni peccato, qui in Deo manet; quia etiam ille qui adhæret ei, in quantum in eo manet, non peccat, sed ex hoc quod ei adhæret, vitat peccata. Nam et omnis qui peccat, fide non videt eum in humanitate, nec cognovit eum, gustando scilicet suavitatem ejus. Si enim gustaret suavitatem ejus, id est, quam suavis est Dominus, non peccando a videnda ejus gloria se removeret.

Sequitur: *Filioli, nemo vos seducat*, dicendo quod vel justitia sit ex homine, vel quod cum peccato possit aliquis in Deo manere; quia et omnis justitia ex Deo est, et omne peccatum ex diabolo. Iterum dicitur: *Qui facit justitiam, justus est: sicut et ille justus est*. Sicut non semper in æqualitate dici solet; verbi gratia: Ut multum interest inter faciem hominis et imaginem de speculo, quia hic corpus, ibi tantum imago; et tamen hic et ibi oculi, hic et ibi aures; ita et nos habemus imaginem Dei, justitiam videlicet et sanctitatem Dei; sed non imaginem, qua Filius est æqualis Patri; non justitiam Dei, qua ille justus est incommutabili perpetuitate: nos credendo in eum quem non videmus; non sanctitatem, qua ille sanctus est sua æternitate, nos vero sola fide sancti. Ac si apertius diceret: *Qui facit justitiam, justus est*: id est qui habet actum justitiæ et intentionem, justus quidem est, sed non ex se; sed *sicut ille est*: id est ab eadem radice procedit justitia; sed in illo est principaliter, in isto secundarie; in illo naturaliter, in isto per adoptionem; quia quicumque justus est, ab illo justus est. Iterum subjungens ait: *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus*

peccat. Ex diabolo est qui peccatum facit, non carnis originem ducendo, sicut Manichæus voluit de cunctis hominibus; sed imitationem et suggestionem peccandi sumendo ab illo, sicut filii Abrahæ dicuntur imitando fidem ejus, et Judæi deserentes fidem Abrahæ, facti sunt non filii Abrahæ, sed filii diaboli. *Ab initio*, inquit, *diabolus peccat*, id est *ab initio* suæ creationis peccare cœpit, et *peccat* quotidie usque in præsens tempus. Sequitur: *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli*. Quasi diceret: *In hoc apparuit Filius Dei*, per carnem ut *dissolvat*, id est destruat *opera diaboli*, illam videlicet nativitatem quam a diabolo traximus. Adam a Deo factus est, sed peccando a diabolo natus. Tales diabolus filios genuit, qualis fuit.

Cum concupiscentia nati sumus: antequam nostra delicta addamus, de illa damnatione nascimur, et morimur. Sed natus est Christus Deus et homo, ut solvat peccata hominum, et reducat ad vitam. Iterum dicit: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*. Quasi diceret: Ita Christus solvit peccata, quia *omnis qui natus est ex Deo* in baptismo, *peccatum non facit; quoniam semen ipsius, id est verbum per quod generatur, in eo manet; et non solum* (26) *quia non peccat, sed etiam non potest peccare, quoad verbum retinet: quoniam ex Deo natus est, in quo peccatum non est. Non de omni peccato dicit: Si enim dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est*. De violatione ergo charitatis dicit, quoniam [f. quam] qui semen Dei, id est Verbum Dei quo renatus est, in se habet committere non potest, et ad hoc se jentia spectant; vel de quolibet criminali potest accipi. *In hoc, ait, manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli*. Verus filius legem Patris non potest dimittere. Lex Patris est: *Mando vobis ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* (Joan. xv). Quasi diceret: *In hoc manifesti sunt filii Dei, quod non peccant; et filii diaboli, in hoc quod peccant*. Unde dicitur: *A fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. vii). Sequitur: *Omnis qui non est justus, non est ex Deo; et qui non diligit fratrem suum; quoniam hæc est annuntiatio quam audistis ab initio ut diligatis alterutrum*. Dilectio est certum signum quo discernuntur filii Dei et filii diaboli. Alia præcepta communia sunt bonis et malis, sed de hoc fonte non communicat alienus. Quidquid vis, habe; hoc solum si non habeas, nihil tibi prodest. Alias virtutes non habeas; hanc si habes, implesti legem, quia *plenitudo legis est charitas* (Rom. xiii). Ac si apertius diceret: *Omnis qui non est justus, id est, qui non rependit Deo quod debet, non est ex Deo; et qui non diligit fratrem suum, non est ex Deo, quoniam vere habenda est dilectio, quam audistis ab initio*. Unde dicitur: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem* (Joan. xv). Bonum est ergo ut diligamus alterutrum, sed non si-

(26) Hæc particula deest in Glossa et superflua videtur.

cut Cain, qui ex maligno erāt, et occidit fratrem suum. Et propter quod occidit eum? Quoniam scilicet opera ejus maligna erant (27). Ubi est invidia, non est fraternus amor. Opera Cain mala non dicit, nisi invidiam et odium fratris; opera Abel justa non dicit, nisi charitatem. Hi discernuntur homines ut nemo attendat linguas, sed facta. Cor, si non bene faciat pro fratribus suis, ostendit quid in se habeat, scilicet odium. Cain recte offerebat creaturam Creatori, sed non bene dividebat, quando credebatur placere munera quæ offerebat cum odio fratris; Abel cum dilectione munera Deo obtulit, et Creatori placuit. Quasi diceret: *Non sicut Cain, qui ex maligno*, id est, ex diabolo erat, qui invidit Deo, et cecidit de cælo; invidit homini, et ejecit eum de paradiso; *quoniam opera ejus erant maligna*, id est, invidebat fratri; opera autem Abel bona erant, per charitatem videlicet Deo placita. Non mirum si amator mundi fratrem odit, fratrem dico separatim ab amore mundi, et cælestibus intentum desiderii. Sequitur:

Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus, id est, mundi amatores. Ac si apertius diceret: Dilectionem habete, nec propter mundi odium vel persecutiones dilectionem dimittatis, quia tentationibus probamini. *Nos scimus*, ait, *quoniam translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres*. Nemo de virtutibus se extollat, nemo virium suarum paupertatem metuat; quoniam qui fratrem diligit, apertum dat indicium quia ad sortem justorum pertinet. Ac si patenter dicat: *Nos scimus*, quia propter mundum non debet minui dilectio, *quoniam translati sumus de morte ad vitam*, scilicet æternam, quoniam per hoc *diligimus fratres; sed qui non diligit, manet in morte*: id est, non tantum venturus est in æternam mortem, sed jam nunc manet in morte animæ. *Omnis*, inquit, *qui odit fratrem suum, homicida est*. Qui ex odio insequitur fratrem, provocat illum ad iracundiam, et discordiam, et sic quantum ad se, occidit eum in anima. Unde sequitur: *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est*. Vita carnis anima, vita animæ Deus est; corporis mors amittere spiritum, animæ mors amittere Deum; qui igitur per odium fratris amittit Deum, amittit vitam. Diligere ergo debemus, non odisse; quia *qui odit homicida est*. Et scitis quia *omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem*. Homicida est qui vel ferro percutit, vel odio insequitur. Si quis contemnit odium fratris, non contemnet in corde suo homicidium, non movet manus ad occidendum, et homicida jam tenetur; vivit ille, et iste interfector judicatur. Dicatur iterum apertius: *Scitis quia omnis homicida*: id est, quamvis per fidem hic inter sanctos vivere videatur, tamen cum Cain perpetuo damnabitur; quia hoc genere homicidii tenetur ut discordet a fratribus. Sæpe cum illum, quem diligere nos dicimus, flagello castigationis

(27) Hic desunt verba quæ in Vulgata leguntur: *Fratris autem ejus, justa*.

A Deus percutit, atque hujus sæculi adversitatibus tangit, despiciamus; et tanto illum inter amicos habere contemnimus, quanto amplius divina castigatione humiliatum videmus; ac per hoc, dum ei in necessitatibus subvenire dedignamur, Deum qui illum misericorditer flagellavit, offendimus. Unde beatum Job dixisse legimus:

Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit (Job. vi) Gregorius (28). « Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designatur, qui eo nobis fideliter jungitur, quo percepto nunc a nobis bono opere ad obtinendam post æternam patriam veraciter auxiliatur? » Quia autem duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi, per amorem Dei amor proximi gignitur, et per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profecto amare proximum nescit, et tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio prius charitate proximi lactamur. « Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem Dominus: *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Lev. xix), præmisit dicens: *Diliges Dominum Deum tuum* (Deut. vi); ut scilicet in terram pectoris nostri prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum, quia amor Dei proximi amore coalescit, testatur Joannes qui in hac Epistola increpat, dicens: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Quæ tan. en. divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectu crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens Deus ut ostendat quantum quisque a charitate ejus vel proximi longe sit, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, et alios successibus felicitur; et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus, quod malum latet ostendit. Nam plerumque ipsi nos miseros insequuntur, qui felices sine comparatione coluerunt. Quisque positus in prosperitate diligitur, cadens vero in paupertatem contemnitur: quia amissio felicitatis interrogat vim dilectionis. Unde bene quidam sapiens ait: *Non agnoscitur in bonis amicus, et non absconditur in malis inimicus* (Eccli. xii). Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec adversitas inimicum celat, quia et ille sæpe prosperitatis nostræ reverentia tegitur, et iste ex confidentia adversitatis aperitur. Vir igitur justus in flagellis positus, dicat: *Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit*. Quia nimirum qui ex adversitate proximum despicit, aperte convincitur quod in prosperis non amavit. Et cum omnipotens Deus ideo quosdam percutiat, ut et percussos erudiat, et non percussis occasionem boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionem a se virtutis repellit; et tanto se nequius contra actorem erigit quanto hunc nec piùm in salute propria, nec justum in alieno vulnere agnoscit. Intuendum vero

(28) Lib. vii *Etymolog.*, c. 10.

est, quod beatus Job sic sua loquitur, ut totius quoque electi populi per eum vita signetur. Quia enim ejusdem populi membrum est; cum ea quæ ipse patitur, narrat, etiam quæ sustinet ille denuntiat, dicens: *Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus*. Reproborum mens quia sola præsentia diligit, quæ nunc tanto aliena existit a verbere quanto post extranea remanebit ab hæreditate, ut superba justos despicit, quos paterna misericorditer severitas affligit; sæpe vero reprobi eandem fidem, qua vivimus retinent eadem fidei sacramenta percipiunt, ejusdemque religionis unitate continentur, sed tamen compassionis viscera nesciunt, charitatis vim qua in Deum et proximum flagramus non agnoscunt. Recte ergo et fratres et prætereuntes vocantur, quia ex uno matris nobiscum gremio per fidem prodeunt, sed in uno charitatis studio erga Deum et proximum non liguntur. Unde et apte etiam torrenti, qui raptim transit in convallibus, comparantur. Torrens namque ex montanis ad ima deducit, et collectus hiemalibus pluviis, æstivo sole arescit. Qui enim terrena diligentes, spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus valles petunt. Quos tamen hiems præsentis vitæ multiplicat, sed ætas venturi judicii exsiccat, quia cum sol supernæ districtiois incaluerit, reproborum lætitiâ in ariditatem vertet. Bene est autem dicere, *raptim transit in convallibus*. Torrentem quippe ad convalles raptim transire, est pravorum mentes ad ima desideria sine ullo obstaculo ac difficultate descendere. Omnis namque ascensus in labore est, descensus in voluptate, quia per adnsum gressus ad superiora tenditur, per remissionem vero ad inferiora declinat. Ad montis verticem saxum subvehere, magni laboris est; idque a summis ad ima dimittere laboris non est; sine mora videlicet proruit, cum magnis vero conatibus ad summa pervenit. Longo studio seges seritur, sole atque imbre diutino nutritur; sed tamen una et summa scintilla consumitur. Paulisper alta ædificia proficiunt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor per tarda incrementa se erigit; sed quidquid diu ad alta protulit, semel et simul cadit. Quia igitur descensus in voluptate est, recte nunc dicitur: *Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui raptim transit in convallibus*. Quod tamen sentiri et aliter potest. Si enim convalles ima pœnarum loca intelligimus, injusti quique raptim sicut torrens ad convalles transeunt, quia in hac vita quam totis desideriis appetunt, diu stare nequaquam possunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quasi tot quotidie gressibus ad finem tendunt. Augeri sibi tempora optant; sed quia concessa persistere nequeunt, quot augmenta vivendi percipiunt, de vivendi spatio totidem perdunt. Momenta ergo temporum, quod [edit. quo] sequuntur, fugiunt, quod accipiunt, amittunt. Raptim itaque ad convalles transeunt, qui in longa quidem voluptatis desideria trahuntur, sed ad inferni claustra repente deducuntur. Quia

A enim hoc etiam, quod qualibet longævitate extensum est, si sine clauditur, longum non est; ex fine miseri colligunt, breve fuisse quod amittendo tenuerunt. Unde bene per Salomonem dicitur: *Si multis annis vixerit homo, et in his omnibus lætus factus; meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum qui, cum venerint, vanitatis arguantur præterita* (Eccl. xi). Stulta etenim mens cum malum repente invenerit, quod nequaquam præterit, æternitate ejus tolerando intelliget, quia quod præterire potuit vanum fuit. Qui ergo, ut supra diximus, fratrem aliqua adversitate percussum despicit; Deum qui illum pro animæ salute afflixit, offendit, quia et erga fratrem impius, et erga Deum superbus existit. Dignum est itaque, ut, sicut nos dilexit Deus, et nos invicem verbo et opere diligamus, ne per odium reos nos homicidii in ejus judicio constituamus. Ait iterum beatus Joannes:

In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit. Et nos debemus pro fratribus animas ponere. Propositis multis rationibus de habenda charitate, tandem supponit de charitatis perfectione sub exemplo Dominicæ passionis. Hanc Petrus monetur habere, cum Domino interroganti profitetur se amare; cui dicitur: *Cum senueris extends manus tuas, et alius te cinget*. (Joan. xxi). In quibus verbis ut animam pro ovis poneret, docebatur. *Majorem enim charitatem nemo habet quam ut ponat quis animam suam pro ovis suis* (Joan. xv). Quasi diceret: Multis modis habendam charitatem probavi; ut autem ad finem veniam, ex charitate debemus animam pro fratribus ponere, sicut Christus animam suam posuit pro omnibus nobis. Iterum dicit: *Qui habuerit substantiam mundi hujus et viderit fratrem suum necesse habere, et cluserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Si vel ex temporis opportunitate, vel ex humana infirmitate non contigerit animam ponere, debemus saltem res nostras pro fratribus ponere, quia hoc est nutrimentum charitatis. Qui didicit rem suam indigenti dare, consequenter poterit seipsum pro salute fratris impendere. Ac si patenter dicat: *Qui viderit fratrem suum necesse habere, vestitus scilicet vel victus; et cluserit viscera sua ab eo, ut non compatiatur miseræ illius; vel nihil ei det, etiam si compatiatur, quomodo charitas Dei manet in eo?* Id est, si superflua non vis dare fratri, quomodo animam tuam dabis pro fratre? Sequitur: *Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate*. Quasi diceret: Quia non est perfecta charitas in illo qui non ponit animam pro fratribus, vel qui saltem non eis dat pecuniam; ergo ut perfectam charitatem habeatis, filii ejusdem Patris, non diligatis verbo, id est solo verbo, neque lingua, hoc est in sola locutione composita, sed opere et veritate, id est, in operibus misericordiæ sine simulatione. In lingua multiplex oratio intelligitur, sicut quidam sæpe repetitis sermonibus appetitum suum

volunt commendare. Iterum dicit: *In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: et in conspectu ejus suademus corda nostra: quoniam si reprehendit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia.* Quasi diceret: In hoc quod in veritate diligimus, scimus quoniam ex veritate sumus, id est scimus ex Deo, qui est veritas, hanc veram dilectionem habere, et ex hac dilectione scimus nos esse in conspectu, id est promereri ejus conspectum: et in hac etiam suademus corda nostra ad meliora opera excogitanda. Ac si apertius diceretur: *In hoc videlicet ut simplici intentione beneficia fratribus præstemus, non propter jactantiam, nec propter aliquod temporale commodum: sed respectu solius Dei cognoscimus quoniam ex veritate sumus, id est cum opera pietatis in veritate facimus, patet quod ex Deo, qui est unitas, sumus, cum ejus perfectionem pro modulo nostro imitamur. Et in conspectu ejus, id est tales cogitationes corda nostra habere suademus, quæ dignæ sint divinis conspectibus.* Omnis enim qui aliquid facere disponit, ad idem factum meditandum corda sua se convertere suadet. Sed qui mala cogitat, si posset, ea Deo occultaret; qui vero bona facillime cordi suadet ut in conspectu Dei patelleri desideret, quod est initium magnæ perfectionis, cum sua opera vel cogitatus a Deo gaudet videri: quia, *Qui facit veritatem, venit ad lucem ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* (Joan. III). Etiam et hoc magnum est, quod per dilectionem ita mundas habemus cogitationes, quod eas Deo volumus ostendere: quia etiam si conscientia accusaret nos intus, et vellet latere Deum quia non bono animo bona nostra faceremus, tamen Deum latere non possemus, quia major est corde, et novit omnia. Valet ergo dilectio quæ nos commendat illi, quem latere non possumus. Ac si aperte dicat: Diligamus opere, non verbo, quia si etiam fallimur in dilectione ex humana infirmitate, non fallimur in mercede, quia major est corde nostro, et novit quo zelo sunt omnia. Iterum subjungens ait:

Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt placita coram eo facimus. Quasi diceret: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, in dilectione scilicet, certi sumus quod puram dilectionem habemus, fratrum salutem quærentes sine alio emolumento. Aliter: Si cor nostrum non reprehenderit nos, in oratione videlicet, dum dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI), etc. Si ergo in dilectione non reprehenderit nos cor nostrum, fiduciam habemus ad Deum, non in conspectu hominum, sed ubi Deus videt, scilicet in corde: et quicquid ex radice charitatis petierimus, etsi aliquando non ad voluntatem, semper tamen ad salutem accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus, id est charitatem custodi-*

(29) Glossa in interlin. scilicet.

amus in animo, et opera charitatis quæ sunt placita coram eo, in abscondito ubi ipse videt, facimus. Magna promissio est desiderabilis fidelibus, sed si quis est adeo perversus ut cælestibus promissis non delectetur, saltem timeat quod e contrario Sapientia terribiliter intonat dicens: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis* (Prov. XXVIII). Sequitur: *Et hoc est mandatum Dei: ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata ejus in illo manet, et ipse in eo.* Mandatum singulari numero ponit, et duo subjungit, quia hæc nequeunt separari. Quasi aliquis quæreret: Quod est illud mandatum? Respondit: *Fides et dilectio: ut credamus scilicet in nomine Filii ejus Jesu Christi, quia non est aliud nomen in quo oporteat nos salvos fieri (Act. IV): et diligamus alterutrum ita puro amore non sicut latrones vel quilibet scelerati se diligunt, sed sicut dedit mandatum nobis.* Unde dicitur: *Ad hoc amate ad quod amavi vos (29) et ut ad beatitudinem pertingatis.* Et qui vel qua mercede hæc mandata fidei et dilectionis servantur, exsequitur cum ait: *Et qui servat mandata ejus, in illo, hoc est in Deo ut in domo, id est in tuto refugio manet, et ipse, scilicet Deus, manet in eo in præsentem, et in futuro, ut in vase mundo. Et in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu sancto, quem dedit nobis.* Quasi diceret: *Si servamus charitatem, manet Deus in nobis; et si dubitamus an in nobis habitet, manifestis signis hoc possumus ostendere, quia dedit nobis genera linguarum, gratiam sanitatum, et cætera charismata.* Sequitur:

Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Primis temporibus crescentis Ecclesiæ cadebat spiritus super credentes, et loquebantur linguis, et faciebant miracula, sed nunc non eget Ecclesia exterioribus signis, quia omnis qui habet fidem et charitatem, testatur Spiritum sanctum in se manere. Hic est necessaria illa gratia, quæ discretio spirituum ad discernendum dicitur. Ac si apertius diceret: *Nolite omni spiritui, id est spiritualiter loquenti, credere ut eum eligatis ad imitandum, quia quædam dona sancti Spiritus sunt communia tam bonis quam malis, præter charitatem: sed probate spiritus utrum ex Deo sint, id est si secundum Deum sunt spirituales, si charitate nituntur; et ideo prædico vobis, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum, qui sub obtentu fidei errorem prædicant, et malis exemplis corrumpunt mores bonorum, charitatem non habentes. Quia multi non habentes charitatem et unitatem Ecclesiæ pravo dogmate scindentes, nihilominus Spiritum sanctum in se esse contendunt, subdit, ut per fractus probentur, si sunt pseudo vel veri prophetae, quia non colliguntur de spinis urvæ, neque de tribulis ficus (Matth. VII). Iterum dicit: *In hoc cognoscitur Spiritus Dei. Di-**

cit aliquis : Quomodo possumus probare Spiritum Dei? Hoc videlicet signo cognoscitur : *Quia omnia spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse ex Deo est : et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc jam est in mundo.* Multi hæretici, et multi schismatici confitentur Jesum in carne venisse, sed factis negant, non habendo charitatem.

(30) « *Hæresis Græce, ut jam dictum est, ab electione vocatur : quod scilicet unusquisque id sibi eligat, quod melius illi esse videtur. Schismatici ab scissura animorum sunt vocati. Eodem enim cultu, eodemque ritu credant ut cæteri ; solo autem congregationis delectantur dissidio. Fit autem schisma, cum dicunt homines : Nos justus sumus, nos sanctificamus immundos, et cætera similia.* » Necessaria est igitur nobis charitas, fratres charissimi, quia charitate *Verbum caro factum est ;* et qui charitatem non habet, negat eum venisse in carne, et hic convincitur Spiritum Dei non habere : quia Spiritus Dei non sono linguæ, sed amando et faciendo dicit Jesum in carne venisse. Jesus venit ut colligat, hæreticus ut spargat ; et ideo non habet Spiritum Dei. *Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, id est, qui divinitatem, vel animam, vel carnem negat, vel præcepta negligit. Jesus solvit, qui Deum ab homine disjungit ; qui membra a Deo dividit, qui verba Dei male interpretatur, quique male vivendo a Deo recedit : et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam veniet* imminente die judicii, *et nunc jam est in mundo, habitans in mentibus eorum, qui Christo verbo vel opere repugnant : nam operatur jam ministerium iniquitatis. De ipso quippe perditionis filio Baldad Suhites in libro beati Job videtur scire, ubi ait :*

Memoria iniqui pereat de terra, et non celebretur nomen ejus in plateis civitatis (Job. xviii). Gregorius (31) : « *Intuendum nobis est, quia sic Baldad Suhites de unoquoque iniquo loquitur ut latenter ad caput omnium iniquorum ejus verba vertantur. Caput certe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in ultimis temporibus illud vas perditionis ingressus, Antichristus vocabitur, quia nomen suum longe lateque diffundere conabitur ; quod nunc unusquisque imitatur, cum de memoria terreni nominis gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc verba intelligantur de unoquoque, ut referri quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicatur itaque : Memoria iniqui pereat de terra, et non celebretur nomen ejus in plateis civitatis. Platea quippe appellatione Græca a latitudine est appellata. Memoriam ergo suam in terra statuere conatur Antichristus, cum in terrona gloria, si esset possibile, appetit in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrare gaudet, cum longe lateque operationem iniquitatis*

(30) Isidor., lib. viii *Etym.*, c. 3.

suæ extendit. Sed quia diu hæc ejus iniquitas non sinitur extolli, dicatur : *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen ejus in plateis, id est, citius laudem terrenæ potestatis amittat, et omne gaudium sui nominis perdat, quod longe lateque in brevi temporis prosperitate diffuderat. Sequitur : Expellet eum Deus de luce in tenebras. De luce ad tenebras ducetur, cum de honore vitæ præsentis ad supplicia æterna damnabitur. Unde et apertius subditur : Et de orbe transferet eum. De orbe quippe transfertur, cum superno Judice apparente de hoc mundo tolletur, in quo perverse gloriatur. Qui pro eo quod cum omnibus sequaribus, sine mundi interveniente, damnabitur, recte subjungitur : Non erit semen ejus neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquæ in regionibus illius. Scriptum quippe de illo est : Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (II Thess. II).* Dum ergo ejus iniquitas cum mundi statu terminabitur, progenies in populo suo non relinquetur ; quia et ipse, et ejus populus cum eo ad supplicium pariter urgebuntur. Omnes etiam iniqui qui de ejus perversa persuasionem in pravis actionibus nati sunt, illustratione adventus Domini æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Nulla ejus progenies in mundo remanebit, quia districtus Judex iniquitates illius cum ipso mundi sine concludet. Quod vero hæc aperte de Antichristo intelligi debeant, demonstratur cum subditur : *In diebus ejus stupebunt novissimi et primos invadet horror.* Tanta enim tunc contra justos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non parvo pavore feriantur. Unde scriptum est : *Ita obstupescunt, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi (Matth., xxiv).* Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidabunt. Tunc vero contra eum certamen justitiæ et novissimi electi habere narrantur, et primi ; quia scilicet et hi qui in finem mundi electi reperientur, in morte carnis prosternendi sunt, et illi etiam qui a prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet et Elias ad medium revocabuntur, et crudelitatis ejus sævitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Hujus vires in tanta potestate laxatas novissimi obstupescunt, et primi metuent ; quia licet ita [f. juxta] hoc quod spiritu superbæ sublevatur, omnem temporalem ejus potentiam despicient, juxta hoc tamen quod ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa, quæ fortiter tolerant, supplicia perhorrescunt, ita ut in eis uno eodemque tempore, et constantia ex virtute sit, et pavor ex carne, quia etsi electi sunt, tormentis vinci nequeunt, per hoc tamen quod homines sunt, et ipsi metuunt tormenta quæ vincunt. Dicatur ergo : *In diebus ejus stupebunt novissimi, et primos invadet horror : quia videlicet tanta signa monstratu-*

(31) Libr. xiv, *Nor.*, c. 11.

rus, et crudelia ac dura facturus est, ut ad stuporem perducatur, quos in fine mundi invenerit, et priores Patres, qui in ejus expugnationem servati sunt, Enoch scilicet et Eliam, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur, quia de iniquis omnibus, ac de ipso iniquorum capite multa Baldad narravit, generali mox definitione subjunxit: *Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus ejus, qui ignorat Deum.* Superius enim dixerat: *Expelles eum de luce ad tenebras, et de orbe transferat eum.* Cujus cum mala subjungeret, adjunxit: *Hæc sunt tabernacula iniqui, et iste locus ejus qui ignorat Deum:* videlicet iudicans quia is, qui nunc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula perveniet, quando eum sua malitia vel iniquitas in supplicia demergat: et locum suum quandoque invenit, scilicet tenebras, quod hic falsa gauderet luce justitiæ, locum tenebat alienum. Ad locum ergo suum tunc iniquus pervenit, cum iniquitatis suæ merito igne cruciatur.

Dicat iterum beatus Joannes, cujus sanctitatem Deus ditavit privilegio castitatis. *Omnis, inquit, spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse ex Deo est: et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit.* Multi hæretici, qui unitatem Ecclesiæ separare pravo dogmate volebant, hunc versiculum ex Epistola raserunt, ne per eum errores eorum convincerentur. Iterum subjungens ait: *Vos ex Deo estis, filii, et vicistis eum quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo.* Quasi diceret: Illi non sunt ex Deo, sed vos ex Deo estis: et constando Jesum venisse in carne, et habendo charitatem vicistis eum, diabolum videlicet, sed non virtute liberi arbitrii: quoniam major est qui in vobis est, Deus scilicet ad protegendum, quam diabolus qui in mundo est ad impugnandum. Sequitur: *Ipsi de mundo sunt: et ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit.* Quasi diceret: Illi spiritus non sunt diligendi, nec audiendi, quia, etsi Christi nomen invocant, et signo Christi se notant, de illorum tamen sunt numero, qui mundana cupiunt, et cælestia ignorant. *Ideo inquit de mundo loquuntur, id est ratione mundanæ sapientiæ, probantes non posse Deum hominem fieri, mortuum suscitari, hominem mortalem in cælis habere mansionem, et alia hujusmodi. Et mundus eos audit, id est mundi concupiscentiis dediti: quia spiritualium corda virorum a veritate non possunt avertere.* Iterum dicit: *Nos ex Deo sumus, et qui novit Deum, audit nos; qui non est ex Deo, nos non audit.* Quasi diceret: Quia charitatem habemus, ex Deo sumus: et qui per charitatem novit Deum, audit nos, nos dico prædicatores veritatis; et qui non est ex Deo, id est qui non habet charitatem, nos non audit: quia carnalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei (I Cor. 11). *In hoc, ait, cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris.* Ac si apertius diceret: Qui audit nos, habet spiritum veritatis; et qui non audit nos, habet spiritum erroris.

A *Charissimi, diligamus invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit Deum, ex Deo natus est, et cognoscit Deum.* Non differt in Deo ut justus et justitia dicatur, ut diligens et dilectio dicatur; quia non transnominative a justitia dicitur justus, vel diligens a dilectione, quod justitiam vel dilectionem habeat; sed quia est justitia et dilectio. Filius Deus est ex Deo, Spiritus sanctus [supple: Deus], est ex Deo: et non tres dii, sed unus est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus; et ille diligit in quo habitat Spiritus sanctus. Ergo dilectio est Deus, sed Deus qui ex Deo; et ita vere dicitur: et dilectio ex Deo est, et Deus dilectio est. Cum dicitur ex Deo, aut Filius intelligitur, aut Spiritus sanctus. Cum Apostolus dicat: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. v),* intelligimus in dilectione Spiritum sanctum esse. Hic est fons de quo non communicat alienus, cum de omnibus aliis Ecclesiæ sacramentis communicet. Ad hunc fontem bibendum nos hortatur evangelista, dicens: *Diligamus invicem quia charitas ex Deo est:* Quasi diceret: Quia ex Deo sumus et non ex mundo, ergo diligamus verbo et opere invicem. Iterum dicit: *Qui non diligit, non novit Deum; quoniam Deus charitas est.* Commendavit autem charitatem multis modis, sed jam ad ejus singularem laudem accedit, in quo eum maxime debemus audire, scilicet, qui diligit, ex Deo natus est, et Deum novit, quia Deus charitas est. Superius dixerat: *Charitas ex Deo est, hic superaddit: Deus charitas est.* Qui igitur facit contra charitatem, contra Deum facit. Et si facile videatur cuilibet, facere contra hominem, sed contra Deum facere, quis non timeat? Dicitur iterum apertius: *Cui non diligit non novit Deum: quoniam Deus charitas: id est ad notitiam claritatis, quæ Deus est, non venit nisi per charitatem; quia, In malevolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis (Sap. 1).* Probando quod Deus charitas est, et quod nos diligit; vult inducere nos suo exemplo, ut invicem diligamus; et ut ad notitiam ejus veniamus, subjicit, dicens: *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* Quasi diceret: *Filium suum unigenitum invisibilem in se, misit Deus, visibilem ex carne, in mundum, hoc est, mori pro mundo, ut prius mortui, vivamus per eum resuscitatum.* Iterum dicit: *In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Dilectio Patris probata est, quia misit Filium; dilectio Filii, quia pro nobis mortuus est. Quasi diceret: *In hoc est charitas, id est in hac manifestata missione, qua Deus Pater misit Filium suum pro nostra salute. Non quasi nos dilexerimus Deum, id est non prius dileximus, ut quasi merito nostræ dilectionis ipse diligeret nos; sed quia ipse prior dilexit nos, ut, præeunte gratia ejus, nos eum*

diligamus; et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris in experimento suæ dilectionis. Amavit iniquos, sed non iniquitatem. Dignum est ergo, dilectissimi fratres, ut sicut Deus non expectavit, ut nos eum diligeremus prius, sic nos non expectemus, ut proximi nos diligant, sed priores diligamus eos. Alia translatio: *Misit Deus Filium suum litatorem*, id est sacrificatorem, pro peccatis nostris destruendis.

Iterum subjungens ait: *Charissimi, si Deus dilexit nos, et nos debemus invicem diligere.* Dilige, et fac quod vis. Sive taces, dilectione taces; sive clamas, dilectione clamas. Quasi diceret: *Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos* (Ephes. v). Sequitur: *Deum nemo vidit unquam.* Ideo igitur diligere debemus; quia cum Deus invisibilis sit, quasi contra naturam per charitatem eum videmus, sicut videntur ista visibilia sensibus corporis nota. Sed etsi aliquando hoc modo videndi visus est, non sicut istæ naturæ videntur, sed voluntate visus est specie qua voluit, apparens latente natura, et incommutabiliter in se permanente. Eo autem modo quo videtur sicut est, nunc fortasse videtur ab angelis; et a nobis tunc videbitur, cum æquales angelis fuerimus (Luc. xx). Sed etiam nec tunc videbitur, sicut ista visibilia, quæ corporali visione cernuntur; sed *Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narrabit* (Joan. i), quod non ad oculos, sed ad mentium visionem pertinet. Sicut ergo, si solem istum videre vellemus, oculum corporis purgaremus; sic volentes videre Deum, oculum cordis purgemus. Sed quia hæc visio in futuro speratur, quid agendum est, quo solatio utendum, dum adhuc peregrinamur in corpore? Hoc videlicet ut diligamus invicem et sic Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. Quasi diceret: *Si diligamus invicem, sincera videlicet et disciplinabili charitate, non remissa et desidiosa mansuetudine, Deus in nobis manet* inspirando bona, et charitas ejus in nobis perfecta est. Ac si dicatur: *Incipe diligere, incipit Deus in te esse: cresce in dilectione, et amplius habitando in te Deus faciet te perfectum esse, ut diligas etiam inimicum, sicut et ipse inimicos dilexit.* Iterum subjungens ait: *In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis: quoniam de Spiritu sancto dedit nobis.* Deus in nobis manet, et nos in Deo, et de salute nemo desperet; quia etsi morbi scelerum nos deprimunt, omnipotens est medicus, qui salvet; gaudeamus in spe, ut veniamus ad rem. Dicatur iterum apertius: *In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, id est, si diligimus, manet in nobis: quod tali experimento probamus, quoniam de Spiritu sancto dedit nobis, id est, subtiliter de divinitate sua facit scire, et loqui.* Et nos, inquit, vidimus et testificamur quoniam Pater misit Filium suum, Salvatorem mundi. Quasi diceret: Per hoc probamus quod de Spiritu sancto dedit nobis quia vidimus, id est, per inspirantem Spiritum fide

novimus, et per confortantem Spiritum testificamur, quod non faciunt hi qui Spiritum sanctum non acceperunt, quoniam Pater misit Filium suum ad cognitionem hominum, modo Salvatorem mundi, in futuro Judicem. Unde scis, si habes in te Spiritum Dei? Interroga viscera tua, et, si sunt plena charitate, habes Spiritum Dei in te, quia *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris* (Rom. v). Sequitur: *Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo.* Quasi diceret: Nos per Spiritum datum credimus, et testificamur; et exemplo nostro quisquis per eundem Spiritum confessus fuerit vera confessione cordis, ut nec hæreticorum fraudibus, nec persecutorum tormentis, nec carnalium fratrum exemplo, nec propria fragilitate titubet. Et nos, inquit, cognovimus, et credimus charitati, quam habet Deus in nobis. Ac si diceret: Nos vidimus, et testamur quia Deus misit Filium suum, et cognovimus quia causa hoc fecit; non videlicet quia indigeret, non quia deberet aliqui, sed sola charitate: cum haberet unicum Filium, noluit illum esse unum, sed ut fratres haberet, adoptavit illi qui cum illo possiderent vitam æternam. Supra dixerat: *Si diligimus, Deus in nobis manet*, hic dicit: *Qui confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, in Deo manet, et Deus in eo*, insinuans quod quisquis habet dilectionem in fratribus, ille vere testatur Jesum esse Filium Dei. Quarum enim causarum effectus conveniunt, et ipse causæ conveniunt. Dum dilectionem commendat, dilectionem Dei nec penitus tacet, nec frequenter nominat: dilectionem inimici omnino tacet, fraternæ charitatis frequentissime meminit. Cur hoc, cum dicat non esse magnum, si diligamus eos qui nos diligunt, nisi etiam ad inimicos dilectio pertingat? Sed qui usque ad inimicorum dilectionem pervenit, non transibit fratres. Oportet ergo ut, more ignis, prius occupet proxima, et sic in longinquiora descendat.

Qui optat de inimico ut frater fiat, fratrem diligit, non enim amat in illo quod est, sed quod vult esse. Sicut faber amat lignum de silva recisum, de quo aliquid est facturum, non amat quod est, sed quod facturum est. Non minus ergo movit de charitate, quia in mutua dilectione est perfectio charitatis divinæ. Iterum dicit: *Deus charitas est: et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo.* Idem superius dixerat, et ecce iterum dicit, ut amplius commendat, et ut alium charitatis effectum adjungat. Supra dixit per charitatem factum esse primum adventum Filii Dei in mundum, ad salutem mundi; hic per eandem charitatem annuntiat salutem fidelium, in secundo adventu in die judicii. *Deus charitas est; et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo.* Vicissim in se habitant, qui continet, et qui continetur. Habitat in Deo, sed ut continearis; habitat in te Deus, sed ut te contineat ne cadas. Quomodo cadet, quem continet Deus? Nullatenus. Iterum dicit: *In hoc perfecta est*

charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. Quasi diceret: In hoc signo potest probari, quisque quantum profecerit in charitate. Interroga cor tuum, et respondebit tibi. Credit aliquis diem iudicii, sed quia non est perfectus charitate, incipit timere. Si autem perfectus esset, fiduciam haberet, et sic desideraret diem illum, et non timeret. Quando aliquis convertitur ad poenitentiam, incipit timere, sed processu bonæ conversationis discit non timere, sed optare, ut dies iudicii veniat. Unde dicitur: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Philipp. 1).* Dicatur iterum apertius: *In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum*, id est per hoc ostendimur perfecte diligere Deum, si non timemus adventum iudicii, quia qui timet, non est perfectus in charitate; ut fiduciam habeamus in die iudicii, non timentes apparere iudici: *quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo*, id est per hoc habemus fiduciam, quia imitamur perfectionem dilectionis ejus in mundo, amando etiam inimicos, sicut ille pluit super justos et injustos de cœlo. Iterum subjungit dicens: *Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet (Matth. v).* Quasi diceret: Per hoc intelligitur perfecta charitas, quia in tali charitate, quæ ad imitationem divinæ charitatis etiam inimicis bene facit, non est timor. Ut jam expositum est, sicut non semper ad æqualitatem, sed ad quamdam similitudinem dicitur, sicut aures habeo, sic et imago. Si ergo ad imaginem Dei facti sumus, quare non sicut Deus sumus? Timor locum præparat charitati, sed perfecta charitas, quæ pro merito justitiæ fiduciam habet, foras mittit timorem, de quo dicitur: *Initium sapientiæ timor Domini (Eccli. 1)*; sed et præsentis tribulationes facit non timeri, quoniam timor poenam habet, quia torquet conscientiam peccatorum. *Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx)*: quo timore timet quisque incipiens opera justitiæ, ne veniat districtus iudex, et se minus castigatum damnet. Perfecta charitas perfectam facit justitiam, nec habet unde timeat; sed iudicium suum videre desiderat. Aliud est timere Deum, ne mittat te in gehennam, qui timor nondum castus cessabit; aliud est timere Deum ne te deserat, qui timor castus permanet in sæculum sæculi, et desiderat adventum Sponsi, id est Christi. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Quare? Quia Deum non diligit, ut filius patrem dulcissimum, sed timet ut servus dominum crudelissimum. Sequitur: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.* Quasi diceret: Quia qui timet non est perfectus, nos ergo diligamus Deum, ut perfecti simus; quoniam ipse prior dilexit nos nulla necessitate, ut de inimicis

amicos faceret. Sed quia multi verbotenus dicunt: Diligo Deum. Subditur: *Si quis dixerit quia diligo Deum, et fratrem suum odit, mendax est.* Qui diligit fratrem, necessario diligit Deum, quia diligit ipsam dilectionem, qua diligit fratrem. Et Deus dilectio est, et si diligit dilectionem, id est Deum, non potest odisse fratrem, quem Deus diligit, et diligit præcipit. Dilectio dedit nobis, ut diligeremus eum. Unde dicitur: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (Joan. xv).*

Iterum dicit: *Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Per hoc videlicet probatur mendax: id est non videt Deum, quia non habet dilectionem, ideoque non habet dilectionem, quia non diligit fratrem; quam si haberet, videret procul dubio Deum. Ergo, purgato mentis oculo per dilectionem, tendamus ad contuendam incommutabilem Dei substantiam. Fit diversus et contrarius fructus, ut aliquando blandiatur, et charitas sæviat. Ne quis ergo, Possuum, audeat dicere, diligere Deum, etiamsi non diligam fratrem; addit: *Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.* Quasi diceret: Quomodo diligitis eum cujus negligitis mandatum? *Qui diligit Deum diligat et fratrem suum*; quia si fratrem non diligit, nec Deum diligit cujus filios odit. Sequitur:

Omnis qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus est ex eo. Omnis qui credit, id est, qui sic vivit, quomodo Christus præcepit, *ex Deo natus est.* Si vero aliter credit, et *dæmones credunt (Jac. ii).* Opera ante fidem vel nulla, vel etiam, si bona videantur, sunt inania; quia præter Christum, qui est via, veritas, et vita efficiuntur (Joan. xiv). Vere qui diligit Deum diligit et fratrem suum; nam et qui diligit Deum Patrem, diligit Deum Filium a Patre genitum, et qui diligit Deum Filium, diligit etiam Dei filios, qui sunt membra illius capituli. Ergo diligamus filios Dei, ut diligere possumus Filium Dei cujus membra sunt; et diligendo Filium integrum, id est, cum suis membris, diligamus et Patrem. Dilectio compaginat corpus Christi, ut sit unus Christus; ita et qui amat fratrem, amat seipsum; cum illo enim ipse unus (32) est, nec potest non diligere Christum, qui membra Christi diligit. Sicut qui Filium diligit, qui est idem cum (33) Patre, necessario et Patrem diligit. *Omnis autem qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est.* Revera qui diligit Deum, diligit et fratrem; et qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui genitus est, secundum quod genitus est ab eo. Et quis natus est ex Deo? Ille videlicet qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei. Et quis est qui genuit? Deus Pater. Qui ergo

(32) Unum hic loci correxit in ms. nimis scrupulosa manus, existimans forte locutam fuisse Glosam quæ unum legit de unitate naturæ in divinis: quoniam vero agit de mutua amicorum necessitu-

dine, idem est quod unum ac unum legamus. Ille enim quem amavero vel alter ego, vel idem quod ego peræque dicitur.

(33) Hoc est, idem quod Pater.

diligit Deum generantem in fide, diligit generatum in fide. Et convenienter loquens de dilectione, nemit fidei, quia si quis adeo est durus, ut negligat amare hominem propter hoc quod est homo, et in eodem exsilio est, monendus est ut saltem ideo eum diligat, quia ex Deo natus est, et quia ejusdem gratiæ particeps est. Sed quia multi diligunt proximos propter consanguinitatem, vel temporale commodum, determinat qui sit verus amator proximi, cum subjungit: *In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata ejus faciamus.* Quasi diceret: Ille recte probatur diligere proximum, qui etiam Deum diligit. Et ne quis seipsum de amore Dei falleret, et verbo tenus diceret, se amare Deum; addit: *Et mandata ejus facimus.* Iterum subjungens ait:

Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus; et mandata ejus gravia non sunt. Quasi diceret: Ideo conjungo, ut Deum diligamus et mandata ejus faciamus, quia aliter non est dilectio. Regem non diligit, qui legem ejus odit; ex amore ergo regis, lex ejus debet impleri. *Hæc est, inquit, charitas Dei, id est, per hoc probatur charitas Dei esse in nobis, si mandata ejus custodiamus, quæ libenter sunt custodienda: quia mandata ejus non sunt gravia diligendo filios Dei, id est non trahunt deorsum ut talentum plumbi; sed sursum vehit, et excelsos facit custodia mandatorum Dei; et mandata ejus gravia non sunt, quia jugum Dei suave est, et onus leve (Matth. xi).* Quæ hominibus natura sui dura sunt et aspera, amor Dei et spes præmii facit levia. Si quis gravia esse dicat, infirmitatem suam accusat, quia forti levia sunt. Et vere Dei mandata non sunt gravia, quia omne quod natum est ex Deo, vincit mundum. Nascitur ex Deo qui diligit Deum et proximum, qui de mandatis Dei ita se instituit, ut ea ad actionem perducatur: et hic vincit mundum, et contemnit blandimenta vel adversitates sæculi, etiam et ipsas passiones corporis. Quærit quæ sursum sunt, non quæ super terram (Coloss. iii). Et ne quis sua virtute confidat se posse vincere mundum, subdit: *Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Illa videlicet fides quæ per dilectionem operatur, quæ et Dei auxilium flagitat. Demonstrative quasi digito ostendit fidem tanquam constantem ac permanentem. Iterum dicit: *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?* Determinat quæ fides vincit mundum, scilicet fides Christi. Quasi diceret: Vere per fidem vincitur mundus, quia per aliud non vincitur. Ac si apertius diceretur: *Quis est qui vincit mundum, id est, quis possit contemptum mundi habere, nisi qui credit Jesum esse Christum, qui prophetatus est, et qui jungit digna opera fidei?* Et quia sola fides et confessio divinitatis Christi non sufficit ad salutem, et ad vincendum mundum, addit et de ejus humanitate dicens: *Hic est qui venit per aquam et sanguinem Jesus Christus.* Quasi diceret: Qui erat æternus, venit ad salutem et remissionem peccatorum, per

A aquam baptismi et sanguinem passionis; et non solum dignatus est baptizari propter nostram ablu-tionem, et ut baptismi sacramentum nobis consecraret; sed etiam sanguinem proprium dedit pro nostra redemptione.

Iterum dicit: *Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine.* Ecce quæ fides vincit, quæ videlicet credit verum hominem et verum Deum Jesum Christum. *Et spiritus est, qui testificatur quoniam Christus est veritas.* Quasi diceret: Licet Christus secundum hominem sit passus, tamen Spiritus sanctus visus est super eum baptizatum in specie columbæ (Matth. iii). Vel spiritus, id est, omnis spiritualis doctor testatur hoc, quod Christus est veritas, id est, verus Dei Filius, non phantasma: verus mediator et reconciliator, immunis a peccato et sufficiens ad tollenda peccata mundi. Iterum subjungit dicens: *Quia tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus.* Pater dedit testimonium deitatis, quando dixit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (ibid.).* Idem etiam Dei Filius testimonium dedit, qui in monte transfiguratus, potentiam divinitatis, et speciem æternæ beatitudinis ostendit (Marc. ix). Spiritus etiam sanctus testimonium dedit, qui super baptizatum in specie columbæ requievit, vel quando invocationem nominis Christi corda credentium implevit. Per hoc ergo manifestissime apparet quod Jesus est veritas, id est, verus Deus et verus homo; quia de utroque certum habemus testimonium: de deitate videlicet per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; de humanitate vero per animam, aquam, et sanguinem. *Et hi tres unum sunt.* Quasi diceret: Illi tres eandem rem testantes, unus Deus sunt. *Et tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, id est, humana anima, quam emisit in passione; aqua, et sanguis, quæ fluxerunt de latere illius (Joan. xix):* quod fieri non posset, si veram carnis naturam non haberet. Sed ante passionem sudor factus sicut guttæ sanguinis (Luc. xxii), ostendit veritatem carnis: hoc autem quod de latere jam mortui contra naturam aqua et sanguis vivaciter fluxit, testatur quod corpus Domini post mortem melius esset victurum, et mors ejus vitam nobis daret. Quod vero sudor ejus sicut sanguis in terram fluebat, significabat, quia suo sanguine Ecclesiam toto orbe lavaret. Iterum dicit: *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.* Ac si diceret: *Si testimonium hominum accipimus, id est, quia ita certa testimonia habemus, ergo hæc debemus accipere; quia etiam testimonia hominum, qui mentiri possunt, solemus accipere, testimonium Dei majus est, id est, melius ad accipiendum.* Magnum testimonium David hominis, quod de Filio Dei perhibet dicens: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis (Psal. cxix),* etc. Qui etiam inducit Filium loquentem de Patre cum ait: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psal. ii).* Magnum testimonium præcursoris qui ait: *Ego ba-*

ptiso vos in aqua: ille autem baptizabit vos in Spiritu sancto (Matth. iii). Sed majus est testimonium Patris, qui Spiritum, quo semper plenus erat, in eum visibiliter misit. Quasi diceret: Si creditis hominibus prænuntiantibus adventum illius, magis credere debetis Deo Patri Christum advenisse testificantem. *Quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quia testificatus est de Filio suo.* Ac si diceret: Per hoc testimonium probo quod Dei testimonium majus sit, id est, melius ad accipiendum quam testimonia hominum; quoniam testificatus est de Filio suo dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Mat. h. iii).* Sequitur: *Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se.* Quia Pater testatur de Filio, credamus in Filium: quia qui in Filium credit, et ita bene operando tendit in ipsum Filium, habet testimonium Dei in se. Quasi etiam de eo testatur Deus, quod ipse sit credens, eritque in numero filiorum Dei, ipso Filio suis ita pollicente: *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui est in cælis (Joan. xii).* Si ergo Deum testem tuæ fidei habueris, quid te hominum infamia vel persecutio lædit? Unde dicitur: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? (Rom. viii.)* Revera qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se; quia intelligit Patrem esse veracem in testimonio Filii. Qui autem non credit, dicit Patrem mentitum.

Unde sequitur: *Qui non credit Filio, mendacem facit eum, videlicet quoniam non credit testimonio, quod testificatus est Deus de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.* Ac si aperte diceret: Qui non credit Filio dicenti, *Ego et Pater unum sumus (Joan. x),* mendacem facit eum qui dicit, non esse Filium minorem Patre. In quo facit eum mendacem? In hoc videlicet, quoniam non credit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo, dicens: *Tu es Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui (Matth. xvii).* Et iterum in passione: *Clarificavi, inquit, et iterum clarificabo (Joan. xii).* Et hoc est testimonium quod de Filio suo testatus est Deus Pater. Nam et de nobis filiis adoptivis testatus est, quod per illum unicum Filium suum etiam nobis jam in specie, in futuro vero in re vitam æternam dedit. *Et hæc, inquit, in Filio ejus est, id est in fide et confessione nominis ejus, et in perceptione sacramentorum illius; quia nemo venit ad Patrem nisi per eum (Joan. xiv); nec est aliud nomen in quo oportet nos salvos fieri (Act. iv).* Et ne parum videretur dixisse, vitam æternam esse in Filio; addit ipsum Filium esse illam vitam. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam habere in semetipso (Joan. v),* qui dat suis vitam æternam sicut ait: *Qui habet Filium Dei in se, habet vitam æternam: qui non habet Filium, non habet vitam: id est, qui non habet Filium credendo et imitando, non habet vitam, id est, salvari non poterit.* Sequitur: *Hæc scribo vobis: ut sciatis quo-*

am vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei. Quasi diceret: *Hæc scribo vobis: id est his verbis debetis adhibere fidem, ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, id est, ut certi sitis futuræ vestræ beatitudinis, qui creditis in nomine Filii Dei, ne seducamini fraudibus eorum qui negant Christum esse Dei Filium; quia merito fidei vitam habebitis. Et hæc est, inquit, fiducia, quam habemus ad eum: quia quæcunque petierimus secundum voluntatem ejus, audiet nos.* Quasi diceret: Non tantum in futuro bona cœlestia sperare debetis ex fide Christi, sed etiam in hac vita est fiducia; quia impetrabimus quidquid salubriter petierimus. Quasi diceret: Quæcunque petierimus, non secundum nostra carnalia desideria; quia, *quid oremus sicut oportet, nescimus (Rom. viii),* nisi ipse suam nobis ostendat voluntatem, qui melius nostram quam nos ipsi intelligit utilitatem. Postulemus ergo juxta voluntatem illius qui dixit: *Querite primum regnum Dei et justitiam ejus (Matth. vi);* et audiet nos dando effectum nostræ petitioni. Aliter: Quod petierimus secundum voluntatem ejus, vel [fort. ut quod velit] quod rogaverimus, vel quales nos esse desiderat ad rogandum veniamus. Si volumus salutem nostram, vel proximi, non discordemus a voluntate Dei. Sed si voluntas nostra per ignorantiam a voluntate Dei recedit, bona voluntas Dei nostram stultam corrigat, ut Paulo apostolo contigit. Multipliciter hic beatus Joannes quæ præmiserat, inculcat, ut nos ad orandum vivacius excitet, dicens: *Et scimus quia Deus audit nos: et quidquid petierimus dabit nobis.* Quasi diceret: Non tantum in futuro tempore audiet nos, sed etiam scimus quod quotidiè audit; et per hoc quod jam audimur, certi sumus de futuro

Iterum dicit: *Scimus quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo.* Ac si apertius diceretur: Quia scimus quoniam habemus ab eo petitiones quas postulamus, nihil petimus quod ei sit adversum; nihil, nisi quod nos docuit, quod nobis inspiravit, petimus; et, si in aliquo erramus, statim errata corrigimus. Hic loquitur de quotidianis et levibus peccatis, quæ sicut difficile vitantur, sic facile curantur. Si dicto, vel cogitatu, vel oblivione, vel ignorantia peccasti, consistere fratri, sicut Jacobus docet, et postula ut pro te interveniat; et si ille iterum tibi confitetur, tu etiam pro illo iterum interveni (*Jac. v*). Hic sufficit Dominica oratio, mutua confessio, levis poenitentia. Porro si grave peccatum fuerit, induc præsbyteros Ecclesiæ, et ad illorum examen castigare. Unde sequitur: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem.* Quasi diceret: *Qui scit per confessionem, sive etiam alio modo fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, id est, non criminaliter vel usque ad finem vitæ; petat pro eo, et oratione sua dabitur ei a Deo vita: ei dico peccanti non ad mortem, id est, vel usque ad finem vitæ.* Si petimus secundum volun-

tatem Dei, impetramus; sicut quando petimus pro fratre, pro quo est petendum. David graviter peccavit; sed quia ex Deo natus ad societatem electorum Dei pertinebat, non peccavit ad mortem, sed veniam pœnitendo meruit. Sicut peccatum ad mortem separat hominem a Deo, sic mors animam a corpore; de quo aperte subjungit dicens: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.* Quare? quia quod in hac vita non corrigitur, ejus venia frustra post mortem postulatur. Potest hoc et de omni criminali accipi. Dominus pro persecutoribus orare jubet (*Matth. v*). Joannes dicit non orandum pro quibusdam; quia sunt in fratribus peccata, quæ inimicorum persecutione sunt graviora. Peccatum (34) fratris est ad mortem, cum post agnitionem Dei, quæ per gratiam Christi data est, aliquis oppugnat fraternitatem, et adversus gratiam, qua reconciliatus est, invidentiæ facibus agitur. Est peccatum non ad mortem, si quis non amore a fratre se alienaverit, sed per aliquam infirmitatem animi officia fraternitatis non exhibuerit. Unde Christus de cruce sic misericorditer clamasse legitur: *Pater ignosce eis, non enim sciunt quid faciunt* (*Luc. xxiii*). Nondum enim per gratiam sancti Spiritus participes facti, societatem sanctæ fraternitatis inierant. Sic et Stephanus orat pro illis qui gratiam non acceperant (*Act. vii*); Paulus pro Alexandro non orat, quia jam frater (35) erat et fraternitatem impugnabat. Pro his qui timore succubuerant, orat dicens: *Omnes me dereliquerunt: non illis imputetur* (*I Tim. iv*). Iterum subjungens, ait: *Omnis iniquitas peccatum est: et est peccatum ad mortem.* Quasi diceret: Vere est orandum pro peccantibus non ad mortem; quia multis peccatis occupantur omnes, et nemo potest sine peccato esse (*Job. xiv*) quia *omnis iniquitas est peccatum*: sed supra alia peccata *est peccatum ad mortem*, quod non humana fragilitate, sed invidia et odio committitur, et ideo oratione justorum non purgatur, *quoniam talia qui agunt regnum Dei non consequentur.* (*Gal. v*). Ac si aperte dicatur: *Omnis iniquitas peccatum est*, id est, quicquid ab æquitatis ratione discrepat, inter peccata numeratur; sed minima justis non obsunt. Quædam vero ab omni justitia ita discordant, ut, nisi corrigantur, in pœnam mergant.

Sequitur: *Scimus quia qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum.* Quasi diceret: Qui semen Dei in se habet, non potest peccare ad mortem, id est, non potest simul operare justitiam et peccatum, *sed generatio Dei conservat eum*; id est, gratia qua regenerati sunt, qui secundum propositum vocati sunt sancti, *servat eum* ne committat peccatum ad

(34) Ex Glossa ordinaria, ut cætera omnia, desumpta est hæc expositio; sed plenius explicat Augustinus hunc locum in lib. 1, *De serm. Dom. in monte*, cap. 22.

(35) Frater erat Alexander, si idem est, ut cre-

ditur, quem Apostolus tradidit Satanæ, cum Hymenæo (*I Tim. i*), et si ex numero erat eorum, qui circa fidem naufragaverunt.

(36) Lib. viii *Etymolog.*, cap. 11.

A mortem; et si in quibuslibet humana fragilitate deliquerit, ne a maligno hoste possit tangi, defendit. Qui in generatione Dei perseverant, peccare non possunt, neque a maligno hoste contingi. Quomodo dies et nox misceri nequeunt, sic justitia et iniquitas, malignus et generatio Dei non commiscentur. Tangit vero aliquos malignus lædens et affligens, sed non ad malum eorum. Qui natus est ex Deo, non peccat ad mortem; qui non est natus, peccat. Iterum dicit: *Scimus quoniam ex Deo nati sumus: et mundus totus in maligno positus est.* Quasi diceret: *Ex Deo nati sumus*, id est, renati in baptismo; *et mundus totus in maligno positus est*, id est, non solum mundi amatores, sed etiam nuper nati, qui non habent discretionem boni vel mali, propter primam prævaricationem pertinent ad regnum diaboli, nisi gratia Dei eruantur a tenebris. Iterum subjungens ait: *Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in Filio ejus vero.* Quasi diceret: Filius Dei venit per carnem, non nisi propter nostram salutem, et dedit vobis credentibus sensum, ut credendo verum Dei Filium, cognoscamus verum Deum, et simus amando in Filio ejus vero, ut membra. Per hunc erimus dii in Deo, et viventes sine fine in vivente, sine initio vel termino. *Hic est verus Deus et vita æterna.* Nemo sine divinæ gratiæ cognitione ad vitam æternam pervenire, nemo cognoscere Deum sine gratia Dei potest; quia *nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (*Matth. xi*). Et Patrem et seipsum idem Filius revelat, qui carnaliter visibilis apparet, divinitatis arcana per evangelium mundo patefecit. Sequitur: *Filioli, custodite vos a simulacris.* Quasi diceret: Qui verum Deum cognoscitis, et vitam æternam expectatis, custodite vos a doctrinis hæreticorum, qui speciem sanctitatis sibi assumunt; qui pravis dogmatibus gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium rerum commutant. Simulacrorum etiam servitus avaritia est. Nam et qui mundum Deo præponunt, idololatæ sunt (*Ephes. v*).

(36) Fuerunt, ut ait beatus Isidorus, quidam viri fortes vel urbium ædificatores, quibus mortuis, homines qui eos dilexerunt simulacra slexerunt, ut haberent aliquod ex eorum imaginum contemplatione solatium. Sed paulatim hunc errorem persuadentibus dæmonibus, ita in posteris irrepsisse dicitur et crevisse, ut quos illi pro sola nominis memoria honoraverunt, successores illorum deos sibi constituerent, atque colerent. Simulacrorum itaque usus exortus est cum ex desiderio mortuorum constituerentur imagines, vel effigies, tanquam in cælum receptis, pro quibus se in terris dæmones

ditur, quem Apostolus tradidit Satanæ, cum Hymenæo (*I Tim. i*), et si ex numero erat eorum, qui circa fidem naufragaverunt.

(36) Lib. viii *Etymolog.*, cap. 11.

colendi supposuerunt, et sibi sacrificari a deceptis, et perditis persuaserunt. Simulacra ad similitudinem nuncupata, eo quod manu artificis ex lapide aliave materia eorum vultus imitantur in quorum honore finguntur. Ergo simulacra, vel pro eo quod sunt similia, vel simulata atque conficta dicuntur, unde et falsa sunt. Et notandum quod Latinus sermo sit in Hebrais. Apud eos enim *idolum* sive simulacrum *Semel* [f. *Selum*] dicitur. Judæi dicunt quod Ismael primus simulacrum luto fecerit. Gentiles autem primum Prometheum simulacra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem simulacra et statuas fingendi. Unde, et poetæ ab eo homines primum factos esse confingunt, figurate propter effigies. Apud Græcos autem Cecrops, sub quo primum in arce oliva orta est, et Atheniensium urbs ex Minervæ appellatione nomen sortita est; hic primus omnium Jovem appellavit, et simulacra reperit, aras instituit, victimas immolavit; quæ nequaquam istiusmodi res in Græcia unquam visa fuerant. »

Admonet iterum beatus Joannes discipulos suos, dicens: *Filioli, custodite vos a simulacris.* Cum testimonium perfectionis in multis perhibuerit illis, tamen potest timeri ne aliquis nuper conversus reliquias superstitionis idolorum mente retinuerit. Ut ergo superius dictum est, qui mundum Deo præponunt, idololatræ sunt. (37) « Idololatria idolorum servitus sive cultura interpretatur. Nam *λατρία* Græce, Latine *servitus* dicitur. Quæ quantum ad veram religionem attinet, non nisi uni et soli Deo debetur. Hanc sicut impia superbia, sive hominum sive dæmonum sibi exhiberi jubet, vel cupit; ita pia humilitas angelorum, sanctorum, vel hominum, sibi oblatam recusat; et cui debetur insinuant. Idolum autem est simulacrum quod humana effigie factum et consecratum est, juxta vocabuli interpretationem; *ἰδωλ* enim Græce *formam* sonat; et ab eo per diminutionem *idolum* dictum est. »

Si ergo, fratres charissimi, qui mundum Deo præponunt idololatræ existunt, necesse est ut secundum beatissimi Joannis consilium, mundum, id est, concupiscentiam mundi per Dei charitatem despiciamus; et Deum omnibus, quæ in cælis et in terris sunt creaturis cunctisque carnalibus desideriis præponamus, ut non idololatræ efficiamur, sed digni servi Dei esse mereamur. Ad hoc enim nos verbo suæ prædicationis genuit, ut illum in omnibus et super omnia, quasi dulcissimum Patrem diligamus, eique tota mente, veluti supremo bono adhereamus, ac pro viribus, sicut provisorio et gubernatori Domino, serviamus, quia *in ipso vivimus, movemur, et sumus* (Act. xvii).

Dignum quippe est, ut eum super omnia diligamus, quia ipse prior per charitatem suam nos diligere est dignatus. In tantum nos dilexit, ut ad nos filium suæ charitatis misericorditer mitteret, et

(37) Ibidem.

A cœlestibus nos per eum disciplinis instrueret, a peccati unda baptismatis ablueret, de antiqui hostis manu redimeret, in filios adoptaret, cœlum nobis aperiret, angelorum societatem concederet, et, quod est multo beatius multoque felicius, se ipsum nobis in gloria sua videndum promitteret. Quia igitur *ex eo sumus nati*, id est verbo ipsius generati, dignum est ut eum super omnia diligamus, et proximos nostros sicut nos ipsos amemus, quia veraciter Deum Patrem non diligimus, si proximum, qui eumdem nobiscum habet Patrem, odio habemus.

Deum ergo diligamus mente integra, et filiis ejus, id est proximis nostris pro posse provideamus bona. Cum metu et reverentia serviamus omnipotenti Deo, et proximis nostris, si necesse fuerit, subveniamus corde pleno. Offeramus Deo affectum puræ devotionis, et impendamus proximis affectum piæ compassionis. Mens nostra erga Deum sit humilis et devota, et erga proximos utilis et benigna, pura sit semper in conspectu Dei scientia, et manus erga proximos larga. Mens in oratione contempletur Deum interioribus oculis, et per charitatem misereatur proximi in necessitatibus suis, tempore orationis elevetur devote in contemplatione Creatoris, tempore necessitatis compatiatur sollicitè proximorum miseris. Sed si mens exterius libenter terrena concupiscit, concupita inhianter acquirit, acquisita avaræ possidet, nec Deum perfecte interioribus oculis contemplari poterit, nec in necessitatibus proximorum utilis erit, quia dum transeuntium rerum desideriis involvitur, ad omne opus perfectionis impeditur. Unde beatus Job dixisse legitur:

Involutus sunt semitæ gressuum eorum (Job. vi). Gregorius (38): « Omne quod involvitur in se ipsum replicatur. Et sunt nonnulli qui seducentibus vitiis obviare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis articulo, in deliberationis proposito non perdurant. Alius namque pravo usu superbæ inflatus, cum magna esse præmia humilitatis considerat, adversum semetipsum se erigit, et quasi tumorem turgidi fastus defonit, exhibere se quibuslibet contumeliis humilem promittit; sed cum repente, hunc unius verbi injuria pulsaverit, ad consuetam protinus elationem redit, sicque ad tumorem ducitur, ut nequaquam quod humilitatis bonum concupierat, recordetur. Alius avaritia æstuans, augendis facultatibus anhelans, cum præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit. Decernit jam nihil appetere, adepta tantummodo sub magni moderaminis freno possidere; sed cum repente fuerint oculis oblata quæ placent, in ambitione protinus mens anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem querit, et oblita continentia quam secum pepigerat, cogitationum stimulis sese per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tæbe polluitur, et longa jam consuetudine captus tenetur, quanta autem castitatis sit

(38) Lib. vii, Mor., c. 12.

munditia, conspicit, et a carne vinci turpe deprehendit. Restringere ergo voluptatum fluxa deliberat, et resultare consuetudini quasi totis se viribus parat; sed objecta oculis specie, vel ad memoriam reducta, cum subita tentatione concutitur, protinus a pristina præparatione dissipatur, et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis jaculo confossus jacet, sicque eum luxuria inermem superat, ac si nulla contra eum intentionis arma præparasset. Alius iræ flammis accenditur, et usque ad inferendas proxinis contumelias effrenatur. Cum vero nulla furoris occasio animum pulsat, quanta sit mansuetudinis virtus, quanta patientiæ altitudo considerat, seque etiam contra contumelias patienter temperat; sed cum parva quælibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces contumeliosas medullitus inflammatur, ita ut non solum ad memoriam patientia promissa non redeat, sed semetipsam mens, et ea quæ loquitur convicia non agnoscat. Cumque furori plene satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit, et tunc se ad silentii claustra recolligit, cum linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur sero post convicia illata se cohibet, quia ex cursu sæpe spumantes equos non præsentis dextera, sed campi terminus coerces. Bene ergo de reprobis dicitur: *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum*, quia recta quippe deliberando appetunt, sed ad consuetam semper mala replicantur, et quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitum redeunt. Qui bona quidem cupiunt, sed a malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu; esse contenti propriis, sed sine necessitate; esse casti, sed sine maceratione corporis; esse patientes, sed sine contumeliis volunt. Cumque adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quam et belli certamina in campo nesciunt, et triumphare in urbibus de bello concupiscunt? Quamvis hoc, quod eorum semitæ involutæ memorantur, adhuc intelligi et aliter possit.

« Sæpe namque nonnulli quædam vitia subigere sibi negligunt. Cumque se contra ista non erigunt, etiam et illa contra se reparant, quæ jam subegerunt. Alius namque jam carnem a luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab avaritia non refrenavit: cumque se in mundo pro exercenda avaritia retinet et a terrenis actibus non recedit, erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur, quam jam subegisse videbatur. Alius avaritiæ æstum vicit, sed nequaquam vim luxuriæ subdidit; cumque splendæ luxuriæ pretium præparat, iugo quoque avaritiæ quam dudum domuit, cordis cervicem subdidit. Alius rebellantem jam impatientiam stravit, sed inanem gloriam necdum vicit, et cum se per hanc honoribus mundi inserit, confixus causarum stimulis, et impatientia captus redit, cumque inanis

A gloria ad defensionem sui animum erigit, et illam victus tolerat, quam superavit. Alius inanem jam gloriam subdidit, et tamen impatientiam necdum stravit, et cum multa resistentibus per impatientiam minatur, erubescens non implere quod loquitur, sub inanis gloriæ jugum revocatur; et hoc victus per aliud tolerat, quod plene se vicisse gaudebat. Sic ergo ope vicaria fugitivum suum vitia retinent, et quasi jam amissum sub domini iure recipiunt, atque ut vinctum sibi vicissim tradunt. Perversis itaque involutæ sunt gressuum semitæ; quia etsi devicta una nequitia pedem levant, remanente tamen altera, hunc in ea etiam quam devicerant, implicant. Aliquando vero involutis gressuum semitis, et una culpa non devinciuntur, et alia perpetratur. B Nam sæpe furto negationis fallacia jungitur, et sæpe culpa fallaciæ perjurii reatu cumulatur. Sæpe quodlibet vitium impudenti præsumptione committitur; et sæpe (quod omni culpa sit gravius) etiam de commisso vitio superbitur. Nam quamvis de virtute nasci elatio solet, nonnunquam tamen stulta mens de perpetrata a se nequitia exultat. Sed cum culpa adjungitur, quid aliud quam involutæ sunt semitæ atque inmodatis vinculis pravorum gressus ligantur? Unde bene de peve:sa mente sub Judææ specie per Isaiam dicitur: *Erit cubile draconum, et pascua st. uthionum: et occurrenti dæmonia onocentauris, et pilosus clamabit alter ad alterum (Isa. xxxiv).* »

C Hispaniarum doctorem Isidorum interrogemus, et quæ nobis de istorum naturis animalium dixerit, in communi audiamus: « (39) Draco, inquit, major est cunctis serpentibus, sive omnibus animantibus super terram. Est autem cristatus, ore parvo, et arcus fistulis per quas trahit spiritum, et linguam exerit. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, et verberare potius quam dentibus nocet. Struthio Græco nomine dicitur, quod animal in similitudine avis pennas habere videtur, tamen de terra altius non elevatur. Ova sua fovere negligit, sed projecta tantummodo, fotu pulveris animantur (40). Dæmones a Græcis dictos aiunt, quasi *δαίμονας*, id est peritos ac rerum scios. Præsciunt enim futura multa, unde et solent responsa aliqua dare, quamvis fallacia. Inest eis cognitio rerum plusquam infirmitati humanæ; partim subtiliori acumine, partim experientia longissimæ vitæ, partim per Dei jussum angelica revelatione. Ii corporum aereorum natura vigent. Ante transgressionem quidem cælestia corpora gerebant; lapsi vero in aeriam qualitate: n conversi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed iusta [ista] caliginosa tenere permitti sunt, qui eis quasi carcer est, usque ad tempus iudicii. Ii sunt prævaricatores angeli, quorum diabolus princeps est (41). Onocentaurum autem vocari aiunt, eo quod media pars hominis species, media asini esse dicatur, sicut et hippocentauri; quod equorum homi-

(39) Lib. xii *Etymolog.*, c. 4.

(40) Lib. viii, c. 11.

(41) Lib. xi, c. 3.

numque in eis natura conjuncta fuisse putatur. Centauris autem species vocabulum indidit, id est hominem equo mistum, quos quidam fuisse equites Thessalorum dicunt, sed pro eo quod discurrerent in bello velut unum corpus equorum scilicet et hominum viderentur, inde centauros fictos asseverant. Porro Monocentaurum nomen sumpsisse ex tauro et homine, qualem bestiam inclusam dicunt fabulose in Labyrintho fuisse. De qua Ovidius :

Semibovemque virum, semivirumque bovem.
(OVID., A. AN. II, 23.)

(42) « Pilosi, Græce *Panitæ*, Latine *Incubi* appellantur, sive *Iuvi* ab ineundo passim cum animalibus: unde et *Incubi* dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando. Sæpe enim improbi existunt mulieribus, et earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli *Dusios* nuncupant, qui assidue hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgo incubonem vocant, hunc Romani *Faunum Timerium* [f. *Ficarium*] dicunt, ad quem Horatius dicit :

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines, et aprica rura
Leuis micdas.

(HOR. OD., III, XVIII, 1.)

Dicat itaque Isaias propheta de perversa mente sub Judææ specie : *Erit cubile draconum, et pascua struthionum; et occurrent dæmonia onocentauris: et pilosus clamabit alter ad alterum* (Isa. xxxiv).

(43) Quid namque per dracones nisi malitia? quid vero struthionum nomine nisi hypocrisis designatur? Struthio quippe, speciem volandi habet, sed usum volandi non habet, quia et hypocrisis cunctis intuentibus imaginem sanctitatis de se insinuat, sed tenere vitam sanctitatis ignorat. In perversa igitur mente draco cubat, et struthio pascitur: quia et latens malitia callide tegitur, et intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid vero onocentaurorum nomine nisi lubrici figurantur et elati? Græco quippe eloquio *ὄνος* asinus dicitur, et appellatione asini luxuria designatur, propheta attestante qui ait: *Ut carnes asinorum carnes eorum* (Ezech. xxiii). Tauri autem vocabulo cervix superbix demonstratur, sicut voce Dominica de Judæis superbientibus per Psalmistam dicitur: *Tauri pingues obsederunt me* (Psalm. xxi). Onocentauri ergo sunt qui, subjecti luxuriæ vitiis, inde cervicem erigunt, unde humiliare debuerunt; quia carnis suæ voluptatibus servientes, expulsa longe verecundia, non solum se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudent. Onocentauris autem dæmonia occurrunt, quia maligni spiritus valde eis ad votum deserviunt, quos de his gaudere conspiciunt, quæ flere debuerunt. Ubi aperte subjungitur: *Et pilosus clamabit alter ad alterum*. Qui namque alii pilosi appellatione figurantur, nisi hi quos Græci *Panes* [f. *Panas*] Latini vero incubos vocant? quorum nimi-

(42) Lib. viii *Etymolog.*, cap. 11.

rum forma ab humana effigie incipitur, sed bestiali extremitate terminatur. Pilosi ergo nomine cujuslibet peccati asperitas designatur; quod si quando quasi obtentu rationis incipit, semper tamen ad irrationales motus tendit. Et quasi homo in bestiam desinit, dum culpam per rationis imaginem inchoans, usque ad irrationalem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio servit gula, et servire se simulat necessitati naturæ, cumque ventrem in ingluviem extendit, membra in luxuriam mergit. Pilosus autem alter ad alterum clamat, cum perpetrata nequitia perpetrandam malitiam provocat; et quasi quadam cognationis voce, commissa jam culpa, culpam quæ adhuc committatur, invitat. Sæpe namque, ut diximus, gula dicit: Si abundanti cibo vel alimento corpus non reficis, in nullo utililabore subsistis. Cumque mentem per desideria carnis accenderit, mox quoque luxuria verba propria suggestionis facit, dicens: Si misceri Deus homines corporaliter nollet, membra ipsa coeundi apta usibus non fecisset. Cumque hæc quasi ex ratione suggerit, mentem ad libidinum effrenationem trahit; quæ sæpe deprehensa patrocinium mox fallaciæ, et negationis inquirat; reamque se esse non æstimat, si mentiendi vitam defendat. Pilosus ergo alter ad alterum clamat, quando sub aliqua ratiocinandi specie perversam mentem culpa subsequens ex occasione culpæ precedentis iliaqueat. Cumque hanc peccatorum [f. peccata] dura atque aspera deprimunt, quasi convocati in ea concorditer pilosi dominantur. Sicque fit ut semper se gressuum semitæ deterius involvant, dum mentem reprobam culpa per culpam ligat.

« Sed inter hæc sciendum est quod aliquando prius oculi [f. oculus] intellectus obtunditur, et postmodum captus animus per vana desideria vagatur: ut cæca mens quo ducitur nesciat, et carnis suæ illecebris sese libenter subdat. Aliquando vero prius desideria carnis ebulliunt, et post longum usum illiciti operis oculus cordis claudunt. Nam sæpe mens recta cernit, nec tamen audacter contra perversa se erigit; et renitens vincitur, dum hoc ipsum quod agit dijudicans, carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerumque prius oculus contemplationis amittitur, et post desideria hujus mundi animus laboribus fatigatur, testatur Samson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est (Judic. xvi): quia vimirum maligni spiritus, postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foris in circuitum laborum mittunt. Quomodo ergo culpa prodeat, vel quibuslibet ex occasionibus erumpat, reproborum tamen semitæ se nuper involutæ sunt, ut pravis concupiscentiis dediti, aut bona nulla appetant, aut appetentes infirmo desiderio ad hæc nequaquam mentis liberos gressus tendant. Recta enim aut non incipiunt, aut in ipso fracti itinere,

(43) Greg., ubi supra.

ad hæc minime pertingunt. Unde sit plerumque ut celestem anorem lassati deserant, seseque ab intentione animi in carnis voluptatibus sternant, sola quæ transeunt cogitent, nulla quæ secum permanent, curent. Unde et aperte subditur: *Ambulant in vacuum, et peribunt*. In vacuum quippe ambulant, qui nihil secum de fructu laboris portant. Alius namque pro adipiscendis honoribus desudat, alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc, hic quisque moriens deserit, labores in vacuum perdit, quia secum ante judicem nihil defert. Quo contra bene per legem dicitur: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus* (Exod. xxiii). Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conspectu Dei vacuus apparet. Hinc de justis per Psalmistam dicitur: *Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos* (Psal. cxxv). Ad examen quippe judicii portantes manipulos veniunt qui ex semetipsis recta opera, quibus vitam mercantur æternam ostendunt.

Cassiodorus: « *Venientes ad iudicium quod erit commune omnium, venient cum exultatione; et est hoc tantum honorum, quia ad gaudium non nisi boni veniunt.* » Augustinus: *Venient portantes manipulos suos, id est, fructum seminis, coronas scilicet gaudiorum et exultationis. Tunc erit triumphus lætantium, et morti insultantium, in qua hi gemebant. Qui ergo, ut dictum est, dum in hoc sæculo vivit, bonis operibus non insistit, labores suos in vacuum perdit; quia ante oculos Dei nihil de bono opere secum ducit.*

(44) « Hinc de unoquoque electorum per Psalmistam iterum dicitur: *Qui non accepit in vano animam suam* (Psal. cxiii). In vanum namque animam suam accipit, qui, sola presentia cogitans, quæ sequuntur in perpetuum non attendit. In vanum animam suam accipit qui, ejus vitam negligens, ei curam carnis anseponit. Sed animam suam in vanum justis non accipiunt, quia intentione continua ad ejus utilitatem referunt quidquid corporaliter operantur, quatenus et transeunte opere, operis causa non transeat quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt, quia profecto ambulantes in vacuum, vitam sequentes fugiant, inveniunt perducunt. *Qui non accepit, inquit, in vano animam suam, id est, qui non deputavit animam suam rebus non permanentibus et caducis, sed, eam sentiens immortalem, æterna desideravit.* »

Vos iterum, fratres charissimi, post supradicta iterum attentius moneo, ut sanctorum Patrum verba que aures corporis percipitis, armario pectoris summa cum diligentia recondatis, eaque bonis operibus implere studeatis, ut velut bona terra centuplicatam Creatori fructum reddere valeatis.

(44) Rursum Gregor.

A Summopere ergo curate, ut animas vestras accipiat, est, ne terrena immoderate diligendo, eas in hoc mundo perdat, sed ut, studiis spiritualibus devote inhaerendo, in vitam æternam eam invenire possitis. Præsentia igitur bona tota mentis intentione despiciat, æterna vero integra devotione desiderate, et ad hoc potius studete, ut ante conspectum æterni judicis, non vacui, nec nudi, sed bonorum operum fructibus referti, et incorruptilibus innocentia ceterarumque virtutum stolis, quas videlicet in primi parentis pravificatione amisistis, induiti, presentari feliciter mereamini. Sit igitur mens plena dilectione Dei et proximi, manus vero religioso insistat operi. Appareat mens in novissimo examine repleta fructibus devotionis, et manus offerat manipulos justitiæ in operibus bonis. Præterea diligenter attendite, ne hujus mundi oblectamenta gressuum vestrorum semitas involvant, et vos ad æternam patriam tendentes impediunt, atque ab electorum Dei societate, quod absit! extraneos faciant. Cavete etiam ne draco in domicilio mentis vestrae cubet, hoc est, ne malitia ibi regnet, et, desinens esse habitatio Dei, fiat cubiculum diaboli; quia ab illa se procul dubio mente Spiritus sanctus elongat, in qua malitia regnat. Unde Paulus ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore* (Rom. vi).

B Iterum vos, dilectissimi fratres, moneo ut struthionem, immundam scilicet avem, in vestra mente pascere non permittatis, id est, hypocrisim a vobis procul removeatis, ut non aliud interius et aliud exterius ante oculos hominum ostendatis, sed habitum quem foris specie prætentis, bonis moribus ornatis. Revera struthio, id est, hypocrisis mentem quam possidet quasi quædam pestis depascit, quia eam virtutibus sub specie sanctitatis inanem facit. Onocentauri etiam longe sint a mente sanctitatis vestrae, id est, superbia et luxuria, quia nimirum ubi hæc duo capitalia vitia simul convenerint, perfectio boni operis nulla ibi esse poterit. Attendite iterum ne dæmonia ibi centauris occurrant, hoc est, ne de sanctitatis vestrae detrimento gaudeant, ne vobis ad illicitum opus favent, ne, illicitis suadendo, vos ad perpetranda vitia permoveant. Curate etiam ne in mente vestra, quæ Spiritus sancti debet esse habitaculum, pilosi habitent, et alter ad alterum clamet, hoc est, ne peccata multiplicentur, et ex peccato peccata oriantur, et jam commissa adhuc committenda juvant, sed expulsis vitiorum sordibus, sit in ea compunctio lacrymarum, sedulitas orationum, simulatio virtutum, compassio proximorum, odium vitiorum, Dei templum, bonorum exemplar operum, contemplatio creatoris, atque omnium celestium visitatum. Ipse præstante qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.